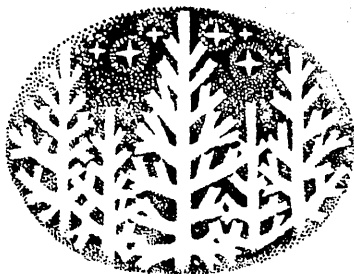

EESTI NOORUS

SISUS:

- J. Lammassaar*: Jääminek
Prof. H. Moora: Omakultuuri alusest ja kandjaist
Erna Abrams: Võlanõudja
R. Perman: Pimedas
R. Põldmäe: Rahvakultuurist Setumaal
K. Murdel: Jõuline tüüp
H. Lepik: Eksinu
F. Selg: Seaõrdi Peep ja ta minia
A. Puškin: Põletet kiri
O. Tooming: Külakultuur ja juhikriis

Nr. 4

1938

Ühistegelik Kindlustusselts
„EESTI“

Asutatud 1907. a.

Põhi- ja tagavarakapital ning preemiareservid omal arvel üle

Kr. 1.250.000.—

Tasutud kahjusid üle Kr. 3.400.000.—

Kindlustusvõtjailt ei nõuta sunduslikku lisa-
vastutust

Valitsus: TARTUS, SUURTURG 8

Alati ostate Teie kõige paremini

Tartu Eesti Majanduse
Ühisusest

sest meie esitame Teile rikkaliku
valiku juures õiglase hinnaga

ainult kvaliteetkaupa!

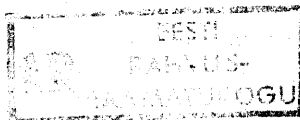
Meie kauplused:

Tartus: Holmi tän. 12-18, Võru tän. 4 ja Söögiturg 3

M a a l: Pukas, Räpinas, Puhjas, Võnnus, Koosal, Kambjas,
Lähtel, Varal ja Melistel.

Müük suurel ja väiksel arvul.

Tartu Eesti Majanduse Ühisus

EESTI NOORUS

№ 4

TALLINNAS, 13. APRILLIL 1938

X AASTAKAIK

J. LAMMASSAAR

Jääminek

Nii üksiku inimese kui ka riigi ja rahva elu võrreldakse tihti loodusega. Eriti sagedad ja enamasti kõige sobivamad on võrdlused kevadega. Rõõmus looduse ärkamine, jõuline vete vabanemine kammistavast jääst, — mis võikski pakkuda enam võimalusi kogu elu ja olemise piltlikuks kujutamiseks? Pealegi mõjustab kevad ka inimest samas, kõige ärkamise, elavnemise, nagu ikkest vabanemise vaimus, on siis ime, kui seesama inimene otsib enesegi kohta võrdlusi kevade avaldust, — sellest-samast loodusest, mille osake ta isegi on!

Pole vaja olla luuletaja selleks, et tunda vabastavat rõõmu voolavast veest ja tärkavast lillest, — ega ole usklikud kõik need, kes rõõmustavad rõõmsatega ülestõusmisepüha hommikul. Kui ümberringi tärkab elu, kui põld levitab idanemise lõhna peale talvist kangestust ja kui põrnikas poeb välja maapõuest, uimasena kevade kargusest, kui tüdinenumagi inimese näol vinetab naeratus kevadpäikese soojalt-kirkate silituste mõjul, — kuidas saaksimegi jääda ükskõikseks ülestõusmise-müsteeriumile? Naised, kes leidsid haa tühja olevat, nutsid muidugi, kuna nad arvasid kalli surnu olevat sattunud halbadesse kättesse, — meil pole põhjust niisuguseks nutuks, — teame küllalt hästi, kui võrd kevad soodustab kõige hea ja ilusa ärkamist

ja tunneme lõpuni ülestõusmise legendi, mis meiegi päevil ei näi võimatu sellel meeltilendaval kõige ülestõusmise ajal. Millist usku vajamegi veel, kui teame, tunneme ja näeme kõige kauni ja õilsa taaselustumist, — kui elame ise kogu olemisega kaasa suurt ülestõusmise püha!

Paraku pole kevad mitte ainuke aastaaeg ega suuda ülestõusmine peletada kogu argipäevase olemise väga mitmesuguseid mõtteid. Elame ikkagi võrdlemisi kindlal maakeral ja kõigi igapäeva-toimingute keskel on see pind päris vastumeelselt proosaline. Kevad köidab küll hetkeks meeli, siht näib selginevat ja tahe karastub puhtas tuuleililis, ei suuda ometi kevadpäikenege hajutada kõiki varje argielult ega ülestõusmise rõõm lämmatada ohtraid igapäevamuresid. Elu dikteerib oma karmi võitlust meeleheitliku järjekindlusega, hoolimata aastaegade vaheldusest, püha- või argipäevast. Ning kes ei taha jääda alla, peab lööma kaasa, minema eluga rinnutsi kokku, hoolimata ka kõige kevadisematest ülestõusmisemeeloludest.

* * *

Kahetkümmes kevad vabariiklikus Eestis tundub kuidagi kevadisem mitmest eelnenust. Peale igakevadise üldise tardumusest vabanemise näeme tänavu ärkavat ka tähtsamat

rahva enesemääramiseõiguse avaldajat — rahvaesindust.

Muidugi ei ole see mingi ülestõusmine sellele vanale, juba viie aasta eest uinunud riigikogule, — nii pikka und ei talu õieti ükski organism, ja esialgsele varjusurmale järgneb paratamatult peatne pärisurm, millest ei ärata enam ükski vägi. Küll aga on tänavune jüripäev iseloomulikult üldine uute sulaste palkamise päev, millest alates peale kõigi muude uute teenistustepingute hakkab kehutama ka rahva pikaajaline leping oma poliitiliste sulastega, — uute usaldusmeestega, kelle kevadise kokkutuleku üle noorpõlvelgi on põhjust rõõmustada.

Kui nüüd on saanud teoks see jääminek sisepoliitikas, kui rahvas on asunud taas oma õiguste ja kohustuste täitmisele, ei ole siis liigne tuletada meele sedagi, kuivõrd on vastuturiskas nende õiguste pruukimine, kuivõrd sarnaneb kaheteraga mõõgale kättevõidetud vabaduste mõistmata käsitlemine. Demokraatia annab rahvale niivõrd suure võimu, mille käsitlemise väärtus võib hävitada demokraatia enda (vaadake ainult aastale 1933). Sellega ongi põhjendatud tarksoona: — ükski rahvas pole väärt paremat valitsust, kui ta omab! Valitsus teenib rahvast ja mitte vastupidi, — kui see aga ometi kujuneb teisiti, tuleb otsida viga ikka ainult enda, — s.o. rahva juurest. Ei ole kasu ka lahtisest veest, kui minnakse ja uputatakse end selles, kuigi see mõistlikul käsitlemisel võimaldaks kalapüüki, kiiret liiklust ja kosutavat karastust.

* * *

Varakevadest ülestõusmise pühadeni, enne seda ja arvatavasti hiljemgi kestab väljaspool kodumaa piire mitmel pool äge vetelagunemine, mille lõplikke tulemusi, kasusid ja kahjusid ei ole olnud võimalik seni selgitada. Itaalia diplomaatlik võitlus impeeriumi tunnustamise eest, Saksa asumaade-nõue, Berliin-Rooma telg ja kommunismi vastased paktid kahvatavad kurnavalt-pika Hispaania venasõja ees, nagu Poola-Leedu konfliktist arenenud sõbralikkude suhete jaluleseadmine näib heleda päikesevalgusena Austria anshlussi-öö kõrval. Kauge-Idas võidab kord üks, kord teine, mõni meist rõõmustab nii, — teine naasuguste teadete üle, — aga kõik oleme kohkvel selle musta mõtte juures, et nii siit kui sealt nii kui ka teistsuguse lahenduse kaasas võib käia üldise palangu hädaoht, millest on raske ennustada, kuidas see mõõdub meistki.

See on tormiline jääminek, suurvete metsik

voogamine, mille takistamiseks või mõistlikuks kõrvale juhtimiseks väikese inimese väetist jõust ning mõistusest näib olevat vähe. Ja kui me jälgime diplomaatlike läbirääkimiste sisu, püüame selgusele, mis veel võiks tulla ja kust poolt, siis alles veendume, et on kohutavalt palju veel lahtimurdmata jääd, millest on raske ennustada, suudab selle sulatada rahulikult kevadpäikese soojus või tõuseb taas purustav torm, ilma, et osataks näha ette, kustpoolt või kunas, kes paisatakse tuisates selle südamikku, kes suudab seista kõrval ja jääda paigale.

* * *

Suurvesi kannab laiali sõnnikut, kerget kõntsa ja hooletult laokile jäetud vara, kahjustab siin ja purustab seal, aga põld ja niit, kust ta viimaks taandub, saavad rammu ja kannavad tulevikus seda vägevamat vilja. Kohutav on see voogamine sellele, keda ta laastab, aga õnneks sääl, kus pääsetakse niiviisi kergemini viljakuse ja rikkuse juure. On see hea ja õiglane sel kombel, kes sellest küsib!

Inimene on osakene loodusest, arenenum osake, valitseja, — ometi sama märatsev ja kiskjalik aegajalt, nagu ta valitsetav looduski. Seni, kuni inimene pole arenenud üle sellest küllaltki loomalikust kiskja-astmest, on võimatu takistada nende maid ja rahvaid haaravate suurvete voogamist. Seni püsib paigal ainult tugev, — saab kasu ja on õnnelik võimas. Ometi oli juba ülestõusmise-müsteeriumi legendaarse kannataja-kuju elu eesmärk lahendada vaevatute ja koormatute kitsikut põlve! Maailm peaks olema küllalt vana, et tulla täie aru juure ja lahendada jõu asemel mõistuse abil kõik vajalikud küsimused. Aga näib, veel pole jõutud selleni.

* * *

Aeg ja olukord dikteerivad meilegi vastumeelset tõde, — et püsida väarikana kiskjate hulgas, tuleb kultiveerida endagi kiskjamaadusi maksimaalsel määral. Õige on see õpetus selles osas, et relva vastu osutub tõhusaks ainult relv, — ei ükski paast ega palve. Oleks ometi vastik see teadmine ja muudaks mõttetuks kogu olemise, kui elu ise ei pakuks ka teist, mõistlikumat lahendust. Jääda kiskjaks kõigi metsaliste hulgas, kasvatada aina kihvu ja teritada relvi, kusjuures igasugune edu põhineks ainult rõõvimisel, murdmisel, teiste jalge alla tallamisel, — see on siiski küllalt vastuvõtmatu normaalsele mõistusele. Seesama normaalne mõistus peabki osutama siin päästjaks. Muidugi ei

Omakultuuri alusest ja kandjaist^{*)}

Ajalugu võib üksiku isiku seisukohalt vaadatuna jagada mitmeks erikauguseks ringiks või kontsentriks. Kõige kaugema ringi moodustavad üldrahvuslikud või -riiklikud sündmused ja saavutused. Neist suursündmustest ja tippsaavutustest pole enamasti suur kodanikehulk otseselt mitte puudutatud ega ole ta neis vahetult osaline. Need kõnelevad siis ka peamiselt meie üldrahvuslikule teadvusele ja tundeile. Järgmise, kitsama ringi moodustavad mõne vähema ala, näit. maakonna, linna, valla või ka oma ametala käekäik ja sündmused. Kõige kitsama ja isiku-päraselt kõige lähema ajaloo-ala moodustab oma perekonna ja lähema kodukoha, küla, talu saatus ja sündmustik. Pole vajadust hakata tõestama, et täis-teadliku isiksuse ja kodaniku kasvata-miseks on tähtsust kõigil neil ajaloo-ringidel, kui neid rakendatakse õieti ja õige ning loomuliku tervikuna. Ma ei taha aga siin hakata kaaluma ja põhjendama nimetatud kaugemate rin-gide väärtust, vaid tahaksin peatuda sel kõige ahtamal ja pealt näha kõige tähtsusetumal kontsentril. On ju oma-kultuuri kavasse võetud m. s. just laiali

tohi pillata käest enne vanu relvi, kui uued pole veel löögivõimsad, aga ei tohi ka kaotada aega nende kõige inimlikumate võitlus-vahendite välja arendamisel. Mida kauem, peame kasvatama kihvu, seda kauem sarnane metslastele, kelle valitsejaks endid ometi loeme.

Jääb sihiteadlikul, teotahtelisel noorpõl-vel siin ainult üks õige tee: — kindlalt, aina tõusva innuga ja kasvava kaasalööjate hulga-ga püüda lähemale tõelistele kultuurikõrgus-tele, arendada inimhõimust üle loomalikku-dest vaistudest, saavutada edu majanduslikul, kultuurilisel ja poliitilisel alal, — kõike ai-nult mõistuse ja isiku kindluse, — mitte jõu kaudu! Pole siis karta, et jääminek meid murrab või suurvesi kaasa kisub, — kergem on siis kevadpäikeselgi sulatada talvist jääd ja ülestõusmise valgus muutub heledamaks, kuna pole enam tarvet soojendada ega val-gustada inimeste tardunud südameid.

üle maa asuvate kohalikkude töömeeste ja kultuuriedendajate meeldetuletamine ja austamine — mõte, mida tuleb väga tervitada.

Olgu seepärast lubatud esile tuua mõned mõtted nende vähemate kul-tuurikandjate ja edasi üldse meie rahva laiade ringide kodu- ja perekonnakul-tuuri osast meie üldrahvuslikus ja -riiklikus kultuurielus. Seda on seni, muude üldisemate ülesannete pakil ol-les, liiga vähe silmas peetud, selleks pole lihtsalt jätkunud aega ega tähele-panu. Me ei või aga kahelda, et õi-geks, tusedaks ja tasakaalukaks rah-vuslaseks ja kodanikuks on kõigepealt isik, kel on oma arenenud kodu- ja perekonnateadvus ja -tunne.

Nagu üldrahvusliku teadvuse, enese-kindluse ja õige uhkuse aluseks on

*) Kõne omakultuuri nädala avaaktusel Tal-linnas 27. III 1938. a.

Karula kiriku vana kell

nii oma rahva kaasagedsed kui endis-põlvede kordaminekud ja võidud, nii rajaneb tüse isiklik teadvus ja enesest lugupidamine peale isikliku töö ja jõu-teadvuse ka oma vanemate, esivanemate ja sugukonna tublidusele ja saavutustele, perekonna ja sugukonna aja-loole. Ja vist ei kahtle keegi, et mida põlisem ja teadlikum see seotus oma esivanematega, aga ka oma kodukohaga ja nende saatusega on, seda enam tuge ja jõudu sellest kõigest saab isiksus, eriti raskuse silmapilkudel oma elus ja töös.

Peab kahjuks ütleva, et perekonna- ja koduteadus, seotuse tunne nendega, meil on alles väga söödis ala, eriti linnarahva juures, paraku aga ka laialdastes ringides maal.

Mitmed ajaloolised nähtused on põhjustanud, et me oleme suuresti oma vanust juurtest, oma perekondadest ja kodukohast ning nende traditsioonidest lahtikistanud rahvas. Linnarahval on seda põhjustanud meie ühiskonna kiire linnastumine, suurte hulkade maainimeste linna valgumine, kusjuures nad on kaotanud sidemed oma algkoduga ja, sattudes korruga uude ümbruskonda, muu tunud n. ö. lahtisteks inimesteks. Linnatuliljad on, kui neil käsi on käinud hästi, sageli muutunud enesega rahulolevaks ja ennast ülehindavaks tõusikuiks, kes peale oma kiiresti omandatud vara ja selle laiendamise ei tunne ega tunnusta muid jõude, piire ega traditsioone — ja kellest mõnedki oma vanale maakodule ja koduseile vaatavad alahindavalt tagasi. Või on linnatulija muutunud proletaarlaseks, kel pole enam kindlat kodu ega isamaad, nagu seda veel mitte kaua aja eest osalt sihilikultki temasse on püütud sisendada. Maal on meil rahvast oma kodust mõnevõrra lahti kiskunud ka maareform, see suurim revolutsioon meie maaelus, kus suured hulgad inimesi rändasid oma kodust tihti üsna kaugele eemale võõrasse ümbrusse. Aga juba varemniigi, möödunud sajandil on hulgalise talude hävitamisega ja mõisastamisega ning mõisatööliseks muutmisega kärjastatud meie rahva põlist seotusetunnet oma kodu ja sugukonnaga.

Kõige selle tagajärjel pole meil teab

kui palju neid põlisperemehe tüüpe, kes on uhked ja iseteadvad omas vanas isadelt päritud kodus, uhked oma päritud kohale ja oma esivanematele ning nende tööle, mis nende varandusse on pandud ja mida nende töö edasi kannab. Ma ei mõtle seda põlisperemehe tüübi kujunemist ainult jõukusest tingitud uhkuses, vaid peremehelikku meelt ja tunnet, mida peaks omama iga eestlane omal kodumaal oma kodu, oma töö suhtes, olles ükskõik missugusel või kui kindlal majanduslikul järjel. Ja just seda põlisperemehe meelt ja meelsust tahaksime omas rahvas hoida, kasvatada ja edasi arendada ning viljelda kui tervet ja kandvat alust nii isiklikule kui riiklikule olemasolule. Ja selleks tuleb meil hakata elustama ja viljelema üksikisiku seotuse tunnet oma kodu-, pere- ning sugukonnaga, hoolitsema perekonna- ning koduteadvuse ja nende ajaloo edendamise eest.

Pere- ja sugukonna sidemete katkemise kahjulikkust on märgatud ka mujal, kuigi see end vanemate, orgaanilisemalt arenenud kultuurrahvaste juures vähem tunda annab kui meie hüppeliselt tõusnud ühiskonnas. Nõnda on näiteks Saksamaal, kus nõutakse igasse ametisse astumisel perekonnatunnistusi kuni kolmanda põlvni tagasi ja neist olenevaks tehakse koha- saamine, m. s. rõhutatud, et see kord arendavat perekonnateadvust. Sakslased ütlevad, et selle läbi iga lihtne töölinegi, kel muidu suurlinnas palju meelde ei tule oma päritolu, saab korruga teadlikuks omast sugukonnast ja et ta edasipääs elus oleneb ka esivanemate tublidusest. Ja siin on neil osalt õigus, kuigi nad nende tunnistustega taotleavad peamiselt teisi, rahvuspoliitilisi sihte ja kuigi ei saa uskuda, et selle formaalse paberitetaitmise asjale oleks toodud palju kasu. Küll aga võime loota tõsiselt kasu sellest, kui sihikindlalt asutaks propageerima ja edasi arendama seda mõtet, mis ka ÜENÜ-s on juba tõstetud: teadlikku pere- ja sugukonna ajaloo ja traditsioonide viljelemist, nagu siitsamast kiiduväärsest on juba levitatud nii mõnedegi muude rahva-traditsioonide harrastusi,

E. OKAS: „KÕIEVEDAJAD“

Riigi Kunsttööstuskool

Teadlik perekonnaajaloo kogumine ja oma esivanemate meele- ning auspidamine on kasuks nii sellele, kes nende kohal edasi püsib kui ka eriti neile, keda elu on viinud mujale. Üksikisik saab oma olemasolule kauge- mad juured, ta, nähes end oma eelkäijate olemasolu ja pärandi edasi- kandjana, tunneb end elava lülina eilse ja tuleva vahel, ta tunneb end ka vastutuse kandjana nii nende ees, kellest ta põlvneb ja keda ta austab minevikus kui ka nende oma järglaste ees, kellele ta oma elu ja parimad püüded edasi annab tulevikus. See loob aluse oma isikliku au kõrval ka õige ja terve perekonna au viljelemisele, mille eest iga üksik on ja peab olema väljas; see edendab ka pere- ja sugukonna ühistunde kasvatamist ja vastastikust toetamist, mis on miniatüürselt eelduseks ka õigele riiklikule ühistundele. Üldse elav seotuse tunne oma lähema ühisingi, perekonna saatusega on loomulikuks aluseks õigele kaasaelamisele veel laiemal ühiku, riigi ja rahvuse saatusele.

Perekonna traditsioonide elusse ja ausse tõstmine ei lähe kahtlemata isendast liikvele, vaid seda tuleks sihikindlalt õhutada. Pealegi on selle tööga

seotud rida praktilisi küsimusi, milles tuleb korraldada nõuannet; samuti tuleks juhtida selle suundi, mis kõik nõuab organisatsiooni. Oleks hea kui selleks kõigeks annaksid tõuget käesolevad omakultuuri päevad.

Peale otsese rahvapedagoogilise tähtsuse oleks sel tööil ka suur eetiline väärtus. Meie esivanemal on juba hallist esiajast peale olnud üheks nende usundilise maailmavaate põhituumaks oma manalasse läinud sugulaste ja eelkäijate meelepidamine ja austamine, sest neilt arvasid nad põlise tööspidamise järgi saavat tuge ja abi omaks edaspidiseks tööks ja olemasoluks. Ja sama arvamus on olnud kõigil teistelgi rahvastel — see on üldinimlik. Ka meie tänapäevane usund, ristiusk, käseb austada oma esivanemaid ja lisab sellele ainsana kõigist käskudest ka töotuse: et sinu käsi hästi käiks maa peal. Usund on meie ajal küll tunnustatud eraasjaks ega loe kõik endale selle käskude maksvaks. Aga meil ei tarvitse kelgi kahelda, et selles üldinimlikult esinevas normis peitub sügav tõde ja et see põhineb kõigi maailma rahvaste poolt põlisaegadest omandatud kogemustel. Seades endid teadlikult oma eelkäijate töö ja võitluste

jatkajaiks ja elu ning elumõtte pärijaiks, saame ka nende põlvede õnnistuse pärijaiks.

Tihedais sidemeis pere- ja sugukonnaga ja nende traditsioonidega on oma kodukoha, talu, küla ajalugu ja selle pärimuste edasikandmine. Võidakse ju küll küsida, mida suudab tagasihooldlik eesti maatalu ja -kodu anda moodsa aja haritud perekonnale ja kodule. Aga ometi on seesama lihtne eesti maakodu üldiselt tunnustatud selleks aluseks, millest väliselt tahame saada sisustust oma moodsale kodule ja praegu oleme eduga temalt laenamas näit. väliseid ehteidki oma linnakodudele. Ma mõtlen, et samal viisil võime ka vaimsel alal, kui me otsime, sealt leida teatud pärimusi, mis endid edasi rakendada ja edasi arendada ning meie uue aja ellu sisse ehitada lasevad. On viidatud näit. tarvidusele võtta meie liig tõttavaks muutuva ja seeläbi segi paiskuda ähvardava elu- ja kodukorrastusele eeskogu vanast patriarhaalsest talupojakodust, mis oma kuue raske tööpäeva järgi laupäeva õhtul end haris ja ehtis, et siis terve perega argipäevahooltest vabana puhata ja rõõmustada, et mitte töö- ja leivamuredel lasta enda üle peremeheks saada ja end tõntsiks teha, nagu see paraku mõnel pool tükitab olema. Kuidas ja mil viisil veel meie vana kodu võiks eeskuju anda — need on küsimused, millele vastamine võib jääda edaspidiste arutluste ja tegeliku organisatsiooni ülesandeks.

Usume, et kodukoha, sünnitalu ajalugu ka neile on õpetlik, kes põliselt ei pärine omast talust, või kes on olnud sunnitud asuma linna. Nähes kui paljude põlvede jooksul on oma koha, oma mineviku, oma hariduse üleschituse maetud tööd, saadakse alles teadlikuks selle vara õigest väärtusest, nähakse, kuidas endisaja põlved on loonud selle aluse, millel ise seistakse ja edasi rühitakse; nähakse endisaja kor-daminekuid aga ka saatuslikke raskusi ja äpardusi ja tuntakse ka enda töös suhtelisust, omandatakse perspektiiv elulisis vaateis ja hinnanguis — ja see on tasakaaluka, täisperemeheliku maailmavaate tarvilik tunnus. Meie aeg oma traktoritega ja masinatega on küll tõusnud kõrgele üle endise rahvakultuuri,

aga tähtis on just mõista või õpetada mõistma, et see põhi, millel töötavad nüüdsed masinad, on loodud vana puuadra ja -akke abil. On tarvilik õppida mõistma ja austama endise töö ja selle vahendite ning tegijate väärtust, vaatamata sellele, et nad paratamatult on jäänud kaugele seljataha. Säärane suhtuminegi kuulub õigesse peremehelikkus meelsusse.

Lühidalt, oma kodu ja selle mineviku teadlikku aussetõstmist on positiivse kasvatus- ja kultuuritegurina põhjust rõhutada ja nõuda nii koolitöös kui ka eriti pärast kooliealises haridustöös.

See annab kasulikku lisa ka tasakaaluka riigikodaniku kasvatamise alal Isik, kes on harjunud õiges ajaloolises perspektiivis ja tõsisest austuses vaatlema oma minevikku ja saamislugu, hindab samuti ka riigi elu nähteid. Tõusiklik suhtumine ühiskondlikesse küsimustesse, mis meie riigielus end valusasti tunda andnud, kus eriti poliitilises võitluses on sageli näha oma eilsete vaadete ja tõekspidamiste ja üheskoos nendega ka töösaavutuste alahindamist ja armutut mahategemist, kiskudes end räbalaisse ja tehes end tõeliseks sandiks, on võimatu inimese juures, kes austab iseenda, olgu lihtsat ja vähenõudlikku kodu ja päritolu. Ta näeb oma peremehelikus meeles enda ja ühiskonna eilseis taotlusis vaatamata nende vigadele ja eksiitusele ikkagi oma mineviku ideaale ja nende tõsiseid teostamispuudeid ja austab neid sellistena, olgugi, et ta neid arvustab ja peab tarvilikuks just tänu neile kogemustele edasi teisiti toimida. Säärane rahulik ajaloolises seoses nähtuste nägemine ja hindamine takistab ka kergeusklikkust igasuguse odava agitatsiooni suhtes, mis petlikult lubab luua ümber kõik riigi- ja maailmakorrad. Sest ajalooliselt õieti mõtlema harjunu teab, et maailmaelu ei parandata ühekorraga kõlavate sõnadega ega käskudega, vaid pika ja visa tööga.

Omas ajaloos ja kultuuriloos ning kultuuritöös peame meeles pidama ja austama mitte ainult suuri nähteid, tippsaavutusi ja kaugele väljapaistvaid isikuid, vaid ka laia rahva kultuuri ja kõiki neid loendamatu ja sageli ka kuulsusetuid vähemaid töömehi, kes

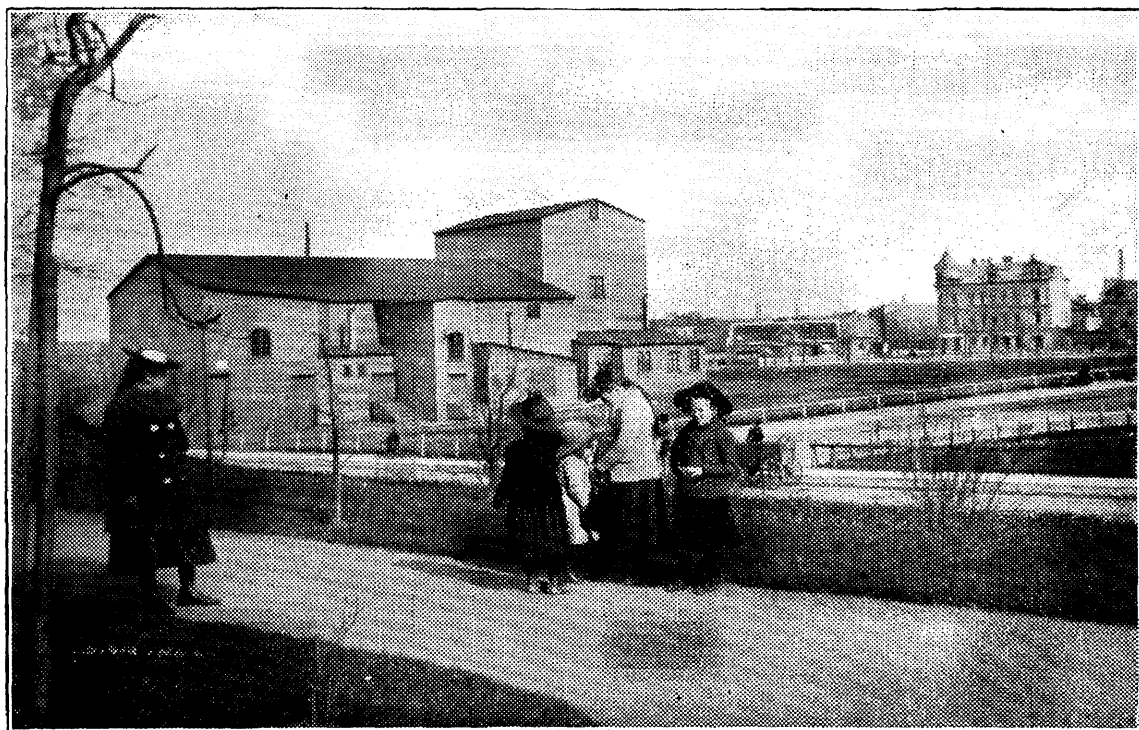

oma tagasihoidliku, kuid suure tööhulgaga loovad ja kannavad meie rahvusvara ja -jõudu, kes oma lihtsa kuid tõsise, otsekohese kiindumusega oma maasse, oma esivanemaisse ja nende pärandusse ning pärimustesse on meie järjest uueneva ja jaatava elujõu põhikandjad ja kelle hulgast kerkib ka meie kõrgkultuurile uusi tippe endiste kõrvale ja asemele.

Kui nüüd omakultuuri päevade mõtte kohaselt soovitakse austada väljapaistvamaid neist lihtsaist kultuurikandjaid, siis austame sellega otseselt kogu meie rahvast ja iseendid. Kuna meie suurtele tegelastele tavaliselt ei pääse lähenema inimestena, vaid peame neile mõnigikord mõne inimliku nõrkuse ka unustama või sellele n. ö. läbi sõrmede vaatama. Siis avaneb sageli võimalus meie vähemaile isiksusile läheneda ka sellest küljest, hinnates neid enam ja otsesemalt ka inimestena, austades nende töökust, heatahtlust, sõbralikku

vastutulelikkust, ohvrimeelsust aga ka perekondlikkust ja teisi vourusi ja kõlbelisi väärtusi. Oleks nimelt täiesti väärt, kui omakultuuri kõrgust hindaksime ainult kunstiteoste hulgaga või haritud maa hektaritega ja jätaksime hoopis hindamata inimväärtuse. Seda peab iseäralise rõhuga esile tõstma just tänapäeval, kus alasti materjalism ja toores jõud on saamas võimust kogu maailmas.

Iga kultuur on seda mitmepalgelisem, mida küpsem ta on. Ja me teame, et ka eesti kultuur on kiiresti avardumas ja hõlmab järjest enam uusi alasid ja väärtusi. Seepärast kõneldes omakultuurist ja selle arendamisest peame mõtlema mitte ainult suurtele ja silmapaistvatele varadele, vaid ka vähemnähtavaile ja lihtsamaile, mitte ainult puhtrahvuslikele, vaid ka üldinimlikele, mida kõike ühtekokku vajame oma rahvusliku elu jõustamiseks ja õilis-
tamiseks.

Tänavpilt Tallinnast 30 a. tagasi

Võlanõudja

Värske ja vägev liikumiselaine, mis Laosile esimesel koolipäeval koolimajja astudes vastu löi, muutis poisi mõneks hetkeks koguni segaseks. Ent ometi oli ka suurepärane tunda, nagu väriseksid suure kivihoone müürid mingi erilise kõmina taktis, mille üllus pidi nüüd iseloomustama Laose elu kõigi järgnevate kooliaastate vältel.

Selle kõmina algmeid tundis Laos juba varajaseimate kooliaastate algpäevadest, ent ta ei teadnud, et see tervitushõisete tuttav kõla nii vägevana võib kosta, nagu ta nüüd kuulis. Üksikute häälte isekas lärm kadus kõrgete lagede poole tõustes. Hääled segunesid teel, tekitasid seintel vastukajasid, kargasid tagasi kõnede ja kajade lakkamatult põimudes teineteisse, kuni lõpuks said üheks valdavaks värinaks, mis kõik väikese ja üksiku enesesse oli sulatanud.

Kuskil mütsi nagisse riputanud, läks Laos uusi koolivendi piideldes trepist üles ning hakkas siis koridorides ringi hulkudes oma klassi otsima, mille asukohast tal aimugi ei olnud. Keegi ei hoolinud võõrast esimese klassi poisist. Paljude poiste hulgas tundis ta end üksi nagu metsas. Lonkides luges ta klassinimetusi valgeksvärvitud ustelt ja unustas ajuti selle tegemata. Ikka veel läks ta üles ühest trepist ja laskus teisest, kuni ei mäletanudki enam, millisel majakorral viibis. Ent kui ta arvas end lõpulikult eksinud olevat, seisiski ta juhuslikult õige klassi ukse ees.

Nii algas uus ajajärk Laose koolielus.

Tutvunud paari klassivennaga, näinud mõningaid õpetajaid, kuulnud koolijuhataja tervituskõnet ja võtnud vastu kaardikese nende õperaamatute nimestikuga, mida ta pidi muretsema, läks ta uhkelt ja õnnelikult oma värskesse linnakorterisse — tädi juurde.

Tädimees oli mitu korda laenanud Laose asalt suuremaid ja vähemaid summasid, mida ta nähtavasti ei kavatsenudki tagasi maksta. Nüüd, kus päevakorrale kerkis Laose koolitamise küsimus, leidis isa, et siin leidus võimalus võla tagasi nõudmiseks. Laos pidi lihtsalt tädi juurde minema — hoolitsegu see poisi linnas olles ta eest! Sellepärast lunastas ta siis pojale sõidupileti pealinna ja saatis ta siis ühegi sendita taskus kooliteele. —

Katsugu need Tihkanid tõrkuda poissi rahaga varustamast! —

Laos oli kirglik raamatutesõber. Teda rõõmustas mõte paljudest ilusatest raamatutest, mida tal kästud muretseda, samuti ka vormimütsist, mis pidi tegema teda — nii tähtsaks! Veel samal pärastlõunal tahtis ta võtta ette ringkäigu ärides ning varustada end kõige vajalikuga.

Juba lõunalaus istudes ja pärast lõunat kogu aeg, ootas ta, et tädi-omad varustaksid ta rahakotiga ja saadaksid ta ostumatkale. Nad ei võinud ju olla unustanud, et ta vajab raha raamatute ostuks? Akna all istudes keerutas Laos pihus raamatute nimckirja.

Vist ta pidi tuletama neile meelde seda!.. Paluma raha. Kuidas aga sõnastada oma palvet? Kelle poole pöörduda — tädile või tädimehele? — Ta ei osanud varem uskuda, et võõrastelt raha küsimine tunduks nii raske...

Ta ei saanudki end sellel õhtul nii kaugele, et meenutada teistele oma õigusi. Alles järgmisel hommikul, kui tädi talle koolieinaks maitseva juustuvõileiva ulatas, kogus ta end niivõrra, et maha vaadates ja saapaninaga põrandariiet kortsutades ütelda sõandas:

„Sa ehk annaksid mulle nüüd ka raamatu-raha... Läheksin koolist tulles kohe poest läbi...“

Tädi vaatas temale üllatunud ja väga pahaselt.

„Isegi raamaturaha küsid sa meie käest?! No, see on aga tore, kuidas su isa seda mõtleb! Meie hoolitsegu poisi eest ja maaksku talle veel raha peale kauba! Õige mul saks!“

Laos neelatas ja lükkas põrandariide jälle sirgeks. — Kas tädi ei annagi talle raha? Mida ta siis nüüd pidi tegema? — Ta seisis veel paar hetke kõheldes paigal ning vaatas tädile järele, kes kõõki minnes oli ukse kõvasti oma järele kinni tõmmanud. Siis hiilis poiss vaikselt, võileibagi lauale jättes, välja ning ei osanud ometi kuhugi mujale minna kui kooli, kuigi nüüd see väga ebakindlana tundus, kas ta oma kooliskäimist üldse jätkata saab.

Pärastlõunaks läks ta arana tagasi Tihkanite juurde. Sünged näod võtsid ta vastu. Laual oli ainukese roana kalatoit, millist

Laos suure enesesundimisega suutis süüa vaid mõned suutäied. — Juba lapsest saati tundis ta ülesaadamatut vastikust kalatoitude vastu. Ent pärast sööki võttis tädi rahakoti ning läks Laosega koos linna — raamatuid ostma.

Küllap oli nii, et nad ei julgenud siiski hakata „mässama“ Laose isa vastu!... Seda näitas juba seegi, et nad Laost edaspidi katsumisid kohelda õieti sõbralikult, ning et enam kunagi ei tõrgutud, kui poiss nende poole pöörduma järjekordse rahapalvega. Vaikides avati rahakott ning ulatati talle küsitud summa, mis enamasti küll viit või kümnet senti palju ei ületanud.

Ometi muutis just see nende valmisolek olukorra Laose meelest ebamugavalt pinevaks. Ei olnud midagi vastikumat kui iga niisugune rahaküsimise-vajadus — ikkagi tundus talle, et need kordusid liiga tihti. Ta ei kulutanud sentigi asjatult, hoides oma õppevahendeid ja kirjutas vihud nii tihedasti täis kui vaid lubati, ent tundis end kurjategijana igakord, kui Leidat, Tihkanite ainust tütar, liigsete kulutuste pärast noomiti.

„Kus meil seda raha loopida on!“

Koolis kodunes ta ruttu. Kõik selle laboratooriumid ja eriklassid kaotasid oma esialgse salapärase võlu. Järkjärguline edasimineku üksikutes õpeainetes ei täitnud igatsusi suurest loitvast tarkusest. Koolitunnid möödusid kiiresti, nagu unes, ent ülejäänud osa päevast oli nii pikk ja piinlik, et selle kõrval koolitunnid muutusid nagu hoopis olematuks, jättes mälestusis vaid need ülipikad tunnid, mida pidi veetma tädi juures.

Polnud oodata ühtki väljast tulevat muudatust olukorda, samuti ei osanud ta muuta ka ise seda kuidagi väarikamaks. Tihkanite juures oli ta nagu kerjaja, tundus talle. See oli masendav! Ta ei võinud kõneleda oma häbist isegi vanematele mitte, sest see oleks tekitanud kibedustunnet nende ja Tihkanite vahel — ning Laosele tundus, et see poleks olnud täiesti õiglane nüüd, kus need ometi püüdsid hoolitseda ta eest. Et nad teda selle eest südamest armastada ei suutnud — sinna ei saanud nad ise vist küll parata... Sellegi poolest poleks Laos vast Tihkaneist hoolinud, kui ta mitte poleks tahtnud säästa emale, kes oma hea sõnaga kergendanud õemehele laenu saamist, etteheiteid isalt...

Nii ei saanud Laos kedagi süüdistada. Ta sai vaid ennast süüdlasena tunda ning muutada sellest hellemaks ja hellemaks.

Otseseid, temale suunatud etteheiteid ei kuulnud Tihkaneilt kunagi. Laos nägi selles

E. UUSEN
Riigi Kunsttööstuskool

Mustlapsepoiss
Õli

pilkavat tahet võlgniku alandlikkust demonstreerida. Märkusi enesele hakkas ta otsima neist noomitust, mida kuulis Leidale tehtavat. Hoolikalt tähele pannes uskus ta paljutki leidvat. Eeskätt söögiküsimuses.

„Mis see Leida ahnitsegu neist paremaid suutäisist! Söögu enne muud!... Teadku ta, et nad pole nii rikkad, et võiksid häid asju nii isukalt õgida!“

Nad ei kõneleks tütreaga nii, kui mind siin ei oleks, mõtles Laos, kes oli harjunud, et kodu paremaid suutäisi temale ja vennale hoiti, ilma et keegi neile isu pärast etteheiteid oleks teinud. — Leida ei söö neid vaeseks. Nad mõtlevad mind! — See kogemus oli jälle väga kibe.

Näljaselt laua äärde asudes ja isuäratavaid toite laual nähes oli tal raske mõelda, et ei tohi neist kõhtu täis süüa. Ent kui tädi, kes näis olevat tõelise linnuisuga, paari suutäie järele lauast tõusis ja kõõki läks, tundus poisile, et temagi ei tohi enam edasi süüa — kuigi vana Tihkan ise veel tükk aega lauas istus. Pooliku kõhutäie tõttu veel näljasemana

kui enne sööki, jäi Laos ootama järgmist söögiaega, kus jälle ei saanud kustutada täit nälga. Ajuti, kui oli jäänud üksinda tupp, hiilis ta kõõgikapile ja kahmas säält lõunasöögist järele jäänud kartuleid ja liha. Vahel juhtus, et teda segati söömisel — siis pistis ta toidu lihtsalt taskusse, millest need seest üpris rasvaseks ja kartulipuruseks muutusid.

Ent ta häbenes ja oli vihane — enesele, Tihkanitele ja vanematele — et ta nii omale toitu pidi varastama. Õhtutel, kui ta, ninani vatiteki all, Tihkanite diivanil lebas, silmad suletud, nii et teda magajaks võis arvata, ei suutnudki ta mõtteis hoiduda kaebusist või süüandavast vandeist. Kõige vabastavam oli kujutella end koju tuiskamas ja isale teatamas:

„Tead, isa, nüüd ma otsustasin kindlasti, et enam ma kooli ei lähe! Tihkanite juurest koolis käima ma ei hakka — tee mis tahad! Ehk, kui sa mulle ka omalt poolt natuke raha annaksid — siis vast...“

Kas sa siis põrmugi ei mõista, kui väga see mind piinab, et viimasegi sendi Luise-tädilt pean nuruma... Kas see on kellegi asi! — „Anna mulle raha, mul on algebra, mul on ingliskeele vihku vaja!“ — Kurat! — Teised poisid käivad võistlustel ja igal pool ja mina pole terve oma linnaelu vältel veel kuhugi saanud... Koolis on ka juba piinlik, et ainult minul kunagi senti raha taskus ei ole. Saa aru, kuradi pärast, ma ei taha sellelt vanamoorilt raha käisida!...“ Siis tekkisid aga kurku päris ebamehelikud pisarad. — „See veel puudus, et hakkaksin iseenese haavuse pärast uluma!“

Ent ometi viisid järgmised mõtted juba ema juurde.

„Ema, ole hea, räägi isale auk pähe, et ta mind koolist ära võtaks! Korralda see nii, et mul tarvis ei oleks seletada, miks ma enam koolis käia ei taha. Ma ei taha, et sulle sellest pahandusi tekiks. See polnud ju sinu süü, et su õemes oli selline kaabakas, kes laenas raha ja ei taha seda tagasi maksta... Kindlasti pole see ka tädi süü... Ma tean, sul oleks paha kui tekiks otseseid pahandusi nende ja meie vahel... Ära parem siiski räägigi isale, et tahan koju tulla — tema arvaks, et mind koheldakse siin halvasti, ent seda ei ole... päris tõesti!“

Taibanud jälle, et ometi ei suudaks kurta kellelegi omi vaevu, nuttis ta siis kõik alanud ja kibeduse pisaraist märguvasse patja ise kurja lõbu tundes oma nuuksumistest.

„Minust ei olegi meest! Ei saa kunagi

olema... Olen vaid mingisugune tahtetu nõrk inimpundar!“ kordas ta siis lakkamatult, kuigi see mõte kõigist oli valusam ja kuigi ta seda ise siiski ei uskunud.

Nüüd oli möödunud juba nii pööraselt palju aega sügisest, mil ta tuli linna, unistades vaid õppimisest ja omamoodi linnavabadusest, eemal isa-ema murest ja küsimusist. Seda, mida ta nüüd Tihkanite juures iga päev läbi elas, ei osanud ta siis kujutledagi. Kui õnelik oli ta siis!... Et ta ka just Tihkanite juurde korterisse pidi juhtuma...

Kuid olidki selles kõiges ka ainult Tihkanid süüdi?... See surutusetunne, mis teda nende korteris valdas, see tuli ometi täielikult temast enesest... Võibolla oli see mingi iseloomuviga, mis üldse ei lubanud võõrsil kohaneda ja mille vastu pidi võitlema?...

Laos oleks tahtnud seda uskuda, ei saanud seda aga, just samuti, kui ta ei saanud ka muuta oma käitumist Tihkanite suhtes sujuvamaks ega sulavamaks, kuigi ta sedagi tahtis terve oma tahtega. Ta ei saanud! Ta võis olla vihane enesele ning söimata end salaja, ent sellest hetkest, mil ta tundis enesel tädi või tädimehe pilku, tundis ta sellega koos, kui ebaloomulikult araks ja saamatuks oli ta muutunud ise. Käed ning jalad olid kohatult pikad ega kuulanud ta sõna, keel kippus takerduma ning mõtted ei tahtnud töötada, kui ta nendega kõnelema pidi. Halvim oli aga, et ta oma kohmakust sel määral häbenes, et ei julgenud lõpuks enam liikudagi hirmust ajada paigast vaipu, kortsutada küünarnukiga laudlina või kolistada toolidega. Meelsamini ta ei lahkunudki lauanurgast, kus istudes tavatses teha koolitöid.

See liikumatus oli aga sama halb kui kõik muu: — kui ta tahtis olla hea poiss ning viisakas poiss, siis pidi ta lahkuse ja abivalmisusega pehmedama seda survetunnet, mida Tihkanitele pidi avaldama ta isa teguviis, mitte aga sünge näo ja nurka pugemisega, hoidma neil seda alati meeles! Selles teadmises püüdis Laos siis leida võimalusi kostirahvale meeldimiseks.

Juhtus vahel, et tädi oli läinud Laose kodus olles kuuri puid lõhkuma. Laos teadis, et viisakad poisid õiendavad sellised tööd emade ning tädide eest, ning jooksis talle sellepärast kuuri järele.

„Eks sa ometi ütelnud mulle, kui puid tarvis oli,“ ütles ta kirve järele haarates. „Lase ma lõhun!“

Tädi oli aga uhke: ei annud poisile kirvest, vaid tõrjus ta energiliselt tupp: „Eks

sa õppinud! Mis neist pilbastest minulgi raiuda on! Enamus ongi juba peened... Mine, mine aga sina tuppä õppima — puud pole sinu mure!“

Kuna ta vahetult edasi raius, ei saanud Laos kirvest ta käest kätte ning valmistus kõheldes tuppä pöörduma. Seda tehes kuulis ta aga, kuidas tädi selja taga pomises: „Läheb ära!... Oleks siis kimbu puidki sulle võtnud!...“

Vähkpunasena pöördus poiss tagasi, korjas süle puid täis ning viis kõõki. Kui aga lõunasõök ometi hilines sellepärast, et tädi puid raiumas pidi käima — tundis Laos end ainukese süüdlasena: miks ta ei märganud tädi kuuri minemas või miks ta ei osanud hiljem kirvest vägivaldselt oma kätte tõmmata. Ja kui tädimees pärast sõõki kuuri läks puid lõhkuma, istus Laos näost punasena kõõgis, passis, kuidas nüüd veel oleks saanud tädi aidata, et oma endist mõistmatust kuidagi heaks teha.

See oleks olnud kerge, kui tal aimu oleks olnud, mida teha. Järgmisel päeval oli muidugi küllaldaselt peenendatud puid. Puude lõhkumiseks ei saanud ta siis oma abi pak-

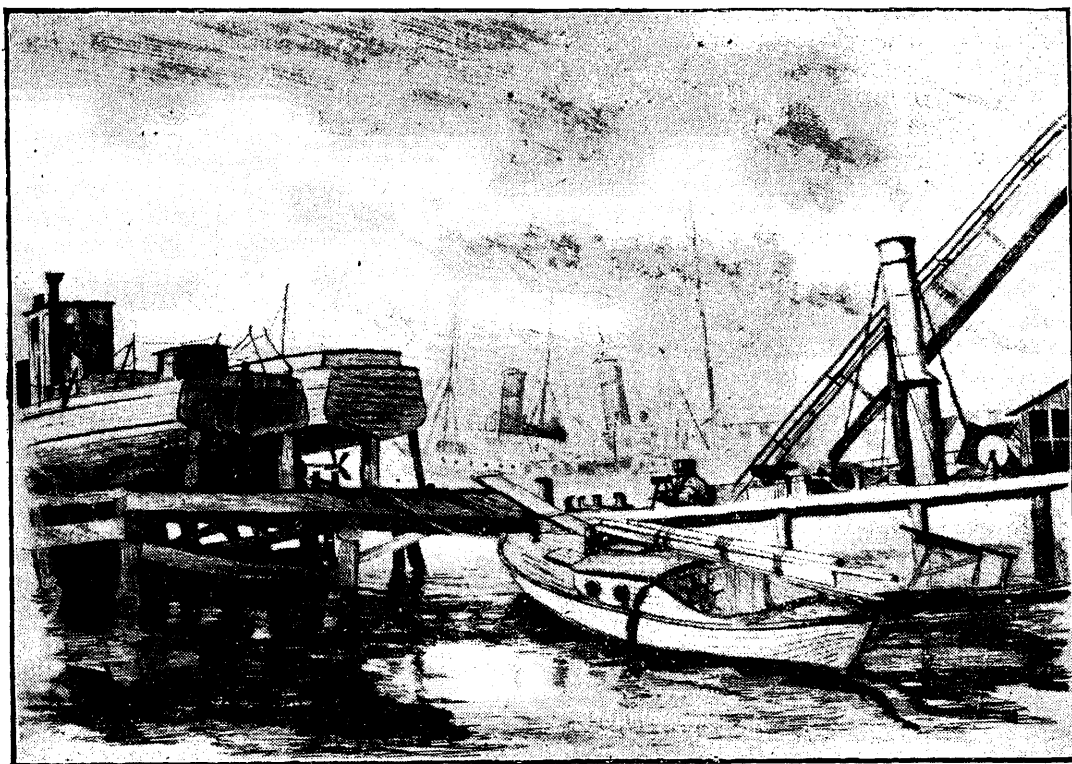
kuda. Tal polnud aga ka muidu kunagi asja kuuri minemiseks ning ta ei tahtnud näidata põhjusetut kolamishimu, mis teisi vast oleks pahandanud, et kuuris järele vaadata, millal tädimehe peenendatud puud lõppenud. Kuna ta ei saanud lõhkuda puid — kuidas pidi ta näitama oma abivalmisust? —

„Kas ma saaksin sind ehk kuidagi aidata?“ küsis Laos igal lõunal koju tulles.

„Pole siin midagi! Vaata aga sina oma õppimisi!“ vastas tädi igal korral, ent ikka jälle juhtus ometi, et tal pärast oli kirvega kuuri juurde minemist.

„Eks sa õppinud! Eks sa õppinud!“ tõrjus ta Laost tagasi, kui see talle järele jooksis ja kirve poolvägisi oma kätte võttis. See ei jätnud aga enam: ta ei tahtnud olla „poiss, kellele ette ja taha pidi kõik ära tegema, kes isegi need väikesed asjad, mida ta teha võiks, nõrga naisterahva teha jättis.“

Ta harjutas end, kuni võis kõikidest mõtetest läbi kõõgiuksest käimist kuulda. Tädi avades selle ukse, kargas Laos mehaaniliselt üles ja jooksis koridori, vaatama, kuhu ta läheb. Viimaks hakkas see teistele nalja tegema: „No, mis sa nüüd ometi jooksed!

P I M E D A S

On räpane see öö, mis laiub silme ette
kui viirastusist moonutatud silmapete.

On üle tänavate roomand tume vari
ja hirmus sirutanud käsi inimekari.

Veel mõni vangub läbi tänavate lõõri
ja asjatuna otsib serva selle sõõri.

Huu! Kõik nii surmasinkjas, vastikuna võigas!
Surm! — Jaa, ses veendume kui vankumatus tõigas.

Me kaome ükskord surnult sootuks musta uttu,
siis unustatuna ei tee meist keegi juttu.

On räpane see öö, mis laiub silmi ette
kui viirastuslik moonutatud silmapete.

Ma ei tohi enam kuhugi minna, ilma et tema mulle järele ei jookse," ütles tädi. „Kardad sa üksi tuppa jääda?“ Pärast seda küsimust häbenes Laos nii innukalt tädi järele valvata.

Ühtlasi oli ta ka väga haavunud ja vihane. — Kui tema heategemise- ja abistamiskatseid põlatakse, võib ta ju ka neist loobuda! Meelsamini ta poebki oma lauanurka, istub sääli, vaikib ning vajub täielikult — nüüd juba peale sunnitud! — eraldatusse!...

Otsust täites märkas Laos ometi varsti, et see polnudki mingisugune kätemaks... Konutades toolil, tundus ta enesele tuimana ning tõntsina, kohmakana ning rumalana. See oli ennastalandav, vaimu ja keha määriiv, kasvatas umbusaldust ümbruse vastu, sundis teda jätkuvalt rohkem ja rohkem tõmbuma enesse, viimaks ka mitte enam üksi vanemate ja Tihkanite eest, kelle eest ta usku pidavat varjama oma tundeid, vaid sundides teda kõigisse sõpradesse ja kooli- vendadesse suhtuma ehamugava ettevaatuse ja usaldamatusega. See tuli nagu iseenesest... Alul ei julgenud ta vaid sõpradega välja minna, kuna kartis, et nende seltskonnas ta võiks vajada raha, mida ta ei tahtnud küsida Tihkanilt, hiljem lisandus sellele kartus, et tema külastades koolivendi tuleksid need teda vaatama tema kostikodus, kusjuures nad avastaksid tema alanduse... Võibolla oleks nende tulek tädiilegi tülitav ja pahandav... Ei! Pigemini ta hoidus siiski kõigist kaugemale!

Vajadus hoiduda sõpradest teataval määral eemale surmas usalduslikkuse. Avameel- suse asemel tuli ettevaatus, kuni Laosile tun-

du, et ta ei saagi kuskil olla enam vaba ega õnnelik. Ainult kodust unistas ta siis veel — kuidas kõik oli olnud!... Mõttes ta vaatles vana Teraksemäed: õlgkatusega talumaja pär- nade vahel, mis madalavõitu künkaservalt vaatas alla laiadele sooladele... Koos Mar- diga, noorema vennaga, kellele ainukesena ta lootis jaksavat veel läheneda endise täie seltsi- meheliikkusega, tahtis ta laskuda karjamaa- rägastikku, hulkuda ringi terves Piibusoos ja tohtul hulgal rästikuid tappa...

Suvi oli veel väga, väga kaugel... Teda oodata, kas see tasus?... Laosile meelestusid kõik need järgnevad talved, mil ta ometi peab tulema tagasi linna, küllap ka endisisse elu- tingimusesse — kui ta vaid tahtis õppida.

Kas ta aga tahtis? Laos ei teadnud seda lõpuks isegi. Oli tunde koolis, mis olid päris lootusetult igavad ja mille tõttu ta igasuguse tarkuse järele sugugi nii väga suurt igatsust ei tundnud... Mis aga muud? Tahtis ta vast diplomit?... Sedagi mitte... Laos mäletas, et maal oli ta küll kõige rohkem unistanud linnakoolis käimise aust ja vormimütsist, ai- nult üsna väikese kõrvalmõttega sellele tar- kusehulgale, mida ta sääli pidi koguma. Tasus aga sellepärast kõike seda kannatada, mis Tihkanite juures temale nii rusuvana tun- dus?... Vist ei! Pigemini ta läheb koju ning lõpetab kõik rumaluse siin — nõudku isa oma võlga Tihkanilt, kuidas aga ise tahab!

Kojusõidule mõtles Laos alati kergendus- tundega. Suureks takistuseks oli siin vaid asjaolu, et sõidupileti lunastamiseks vajalise raha oleks ta pidanud Tihkanilt küsima. Seda

Pea. Joonistus

Riigi Kunsttööstuskool

ta ei suutnud. Liiga hästi oskas ta kujutella haavunud ilmet tädi näol, kui ta katsuks seletada oma mineku põhjust. Tema oli ju arvamisel, et Laosi heaoluks oli kõik tehtud — ja oligi ju...

Tõesti! Laosil polegi põhjuseid nurisemiseks! Ta kannatab vaid naeruväärse liigheluse all... ning ebaloomuliku iseloomunõrkuse all samuti... Kes saabki siis alati põgeneda, kui kuskil mõni asi ebamugavaks osutub!... — Kui ta nüüd õppimise pooleli jätaks, siis arvaksid teised, et see talle ülejõukäivaks on osutunud... Ei! Ta on siiski küllalt uhke, et seda mitte enesele meeldida lasta!... Ta tahab ometi, et teda kord abiturientideks nimetataks, rinnas tahab ta kanda lõpumärki... Selleks peab jätkama koolis käimist!

Kas aga tõesti ainult selleks, et ta seda tahab? Rumalus! — Ta peab jätkama seda ka siis kui ta ei taha! — sest selles asjas on otsustajaks ikka veel eelkõige ainult ta vanemad. Praegu pidi ta veel taluma, et teiste tahe ta elu juhtis... kuigi see ei tundunud õigena, et nende tahe oli ta surunud korterisse Tihkanite juurde. Nähtavasti ei jäänud aga ometi ka muud üle kui alluda nende tahtele. Laos ei tahtnud leppida sellega, pidi aga siiski leppima ja leppiski...

Isa juba ei jätaks oma raha Tihkanitele!

„Poeg peab käima koolis,“ seletas Laos enesele, „päev-päeva kõrvalt ja õhtuti istuma

Tihkanite söögilaua nurga juures ning vahetima raamatuisse kuni silmad viravad. Sest muud tööd talle siin ei võimaldata!...

See, et ta oma elu ise meelepärasemalt juhtida ei osanud ega saanud oli küll väga haavav ja sisendas ajuti koguni veende, et tal on mehisusest puudu, kuna ta ikkagi veel sellega leppis; võimalus pilkeliselt omale olukorda selgitada tõi aga alati kergendust. See andis jõudu. Kuid teadmine saada peetud üleliigseks ja koormavaks isikuks oli ometi väga, väga raske.

* * *

„Millise elukutse kavatsete valida?“ esitati Laosi viimasel koolipäeval abiturientidele ankeetküsimus. „Millisel põhjusel?“

„Võlanõudja,“ kirjutas Laos esimesel kooliaastal enesekaitseks õpitud irooniaga. „Kuna mul on kogemusi sellelt alalt.“

Kirjutades seda meenus talle esmakordselt, et vabaneb selle päevaga „võlanõudja“ piinlikust ametist. Ammugi oli see nii tema kui ka Tihkanite meelest kaotanud esialgse piinlikkuse. Täna aga meenus erilise selgusega kui raske oli tal esimesel kooliaastal pidada end „kerjajaks“. Mõteldes poisikesele, kes näljase loomakesena oli hiilinud köögikapile toitu varastama kerkis temale, kes ta pidas end juba täismeheks, kuumi nuuksumisi kurku...

Rahvakultuurist, eriti rahva lõbutsemisvormidest Setumaal

1.

Iga ajajärgu inimesel on erisugused elamisvormid, mis moodustavad ka omavaheliselt tiheda ühenduse; kui muutused tabavad ühte, siis hakkavad need ilmnema teistegi juures. Ka lõbutsemisvormid on kooskõlas rahvaste üldise arenguastmega, ja nad muutuvad ühes teiste elunähtustega. Seetõttu on raskusi ka vanade rahvakommete, eriti lõbutsemisvormide uuesti elustamisega — need on sisuliselt küllalt huvipakkuvad, kuid ei oma loomulikku elujõudu, sest nende kandmiseks vajaline üldine elutunne liigub juba teistes piirides. Nõnda on soovitatav rahvakultuuri elustamisel tunda õppida ka vastava ajajärgu inimese hingelaadi laiemas ulatuses, mille taustal on kujunenud lõbutsemisvormid. Üldse on aga raske just selles osas läheneda meie esivanematele, sest mendi-meeleolud on süttinud ja jälle kadunud, püsivamaid jälgi jätmata, mistõttu meie rikkalikud rahvaluulekogud ja rahvateaduslik kirjandus pakuvad selle kohta kõige vähem allikmaterjali.

Siiski on meil erandlikult veel Setumaal püsinud rahvakultuur tänapäevani üsna täies ehtsuses ja võib pakuda laiemalt võimalusi sisetundmiseks meie esivanemate lõbutsemis-meeleoludesse. Teataval määral kajastab setu rahvaelu üldestilist olukorda kuni sada aastat tagasi, mõnes osas küündides sarnasuses veelgi kaugemale. Kuid setu rahvakultuuri kõik osad pole paralleelsed tervele Eestile, vaid sinna on rohkesti mõjusid tulnud ka venelastelt. Kuid see ometi ei takista setu rahvaelu üldjoonteski kõrvutamast teiste hõimude „etnograafiliste“ perioodidega. Pealegi kujutleb meie üldsus Setumaad kui negatiivset „pussikultuuri“ kodumaad, milline teadmiste ühekülgsus vajab tingimata korrigeerimist. Setu rahvakultuur on säilitanud küllaltki vanu ja ehtsaid vorme, mis on alles väljasuremise järgus hakanud võtma negatiivset ilmet.

Setu vaimulaadi ja rahvaloomingu kujunemine on toimunud märgatavalt teistsugustes tingimustes kui mujal Eestis. Kogu ajaloolise aja on Setumaa Pihkva kubermangu osana kuulunud Vene valitsuse alla, moodustades nagu mingi eesti asunduse. Setude venestamisele oleks pidanud kaasa aitama ka nende kuuluvus kreeka-katoliku kirikusse, kuid tõeliselt on valitsev kirik jäänud rahvale üsnagi võõraks. Kõige viimaste aegade ni on peetud jumalateenistusi ainult vene keeles, mida setud pole peaaegu üldse mitte osanud. Seetõttu on setu omandanud ainult kiriku välised kombad — jumalateenistused, palvetamised, pühitsemised, ristitegemised jne., kuid usuõpetuse põhialustele jäänud hoopis võõraks. Tema usulised kujutelmad on veel suurel määral eelristiusulised, mis kohandatud ainult ristiusu välisvormidele. Nõnda on osalt tänapäevani Setumaal säilinud kodupreestrid ja rahvataargad, kes ohverdavad loodushingede, pühadele puudele, kividele jne., seda enamasti ka ametliku jumalateenistuse raamides.

Muinasasu ja -kommete säilitamisele on kaasa aidanud ka setude madal hariduslik tase. Veel mineva sajandi lõpuni puudusid Setumaal koolid peaaegu täiesti. Hiljem asutatud koolid hakkasid aga ajama kitsarinnalist venestamise poliitikat, mis sundis setusid neist kõrvale hoiduma. Nüüd on Setumaa hariduselu teinud küll tunduva tõusu, nii et endine sajabrotsendiline kirjaoskamatus on vähenenud mitmekordselt.

Kuid setu rahvuslikku omapära pole aidanud säilitada mitte ainult negatiivsed tegurid, vaid ka setu enda karakteriomadused ja iseteadvus. Ta on teadlikult eemale hoidunud kõigest, mis tundub talle uudsena ja võõrana. Seda omadust võib nimetada isegi põhiliseks konservatiivsuseks. Samuti on ta teadlikult hoidunud kokku sulamast nii eestlaste kui venelastega. Eest-

Setu naised tantsupeoks ehitud

Setu „tsurad“

Autori fotod 1936

lane on setusse alati suhtunud üleolevalt, mis on loonud tunduva distantsi kahe hõimu vahel. Venelasest peab aga setu ennast paremaks ega tahtnudki saada tema sarnaseks. Ta on hoidunud ka segaabeludest, mis on üheks tähtsamaks ümberrahvustamise teguriks. Nõnda see rahvakilluke on jäänud eestlaste ja venelaste vahele nagu erirahvuseks, kes elanud sajandeid rippumatut omaelu ja lasknud ennast juhtida ainult oma veendumustest ja kombetraditsioonidest.

2.

Kuna kirik ja haridus pole suutnud kuigi palju tungida setu vaimsesse maailma, siis on sellesse endiselt valitsema jäänud rahva endatarkus ja muistsed kombe-harjumused. Nõnda kirjutab Jakob Hurt „Setukeste laulude“ eessõnas: „Nemad on esivanemate vanast usust ja arvamisest, kombetest ja viisidest palju kindlamine kinni pidanud kui kõik teised Eeslased, tänase päevani. Vanad laulud ja jutud, mis Eesti- ja Liivimaal ju ammu on unustatud ehk nagu tähtsuseta ja põlatud prügi kolikambrisse pandud, kust neid üksnes himukad ja väsimata uurijad vaevaga välja toovad, — on Setukeste maal veel nüüdki täies auus olemas ja igapäevases elus niisama pruugitavad kui igapäevane leib ihu toitmiseks. Setukene ja esivanemate mä-

lestused on lahutamata. Nende mälestuste seest otsib ja leiab Setukene oma röömule ülendamis, oma kurbtusele kustutamist, — esivanemate õpetused on tema elupeegel ja piibel. See ei ole siis ime sugugi, et teadusemehed Setumaale rändavad, — see maa on neile vana aja muinasasjade tundmiseks kul-lakaev.“

See olukord, mida Hurt kirjeldab 35 aastat tagasi, on enamvähem säilinud ka tänapäevani. Vanu kombeid ja rahvalaule peetakse Setumaal praegugi aus, seejuures neid ei tea ainult vanemad inimesed mälestusraasukestena, vaid ka nooremil generatsioonidel on nendest küllalt osasaamist. Oma rahvaloomingut hoitakse ka teadlikult kaotsiminekest, sest sellel on küllalt tähtis osa setu vaimuelus ja selle kadumine ähvardaks tuua märgatava tühiku. Rahvaloomingut kannavad peamiselt neiud ja naised, kuna mehed jäävad selles suhtes kaugele maha ja moodustavad peamiselt publiku, vaimuloomingu, passiivse nautijaskonna.

Setu naisele on lauluoskus suureks auasjaks ja selle järgi hinnatakse sagedasti neidude väärtust. Mehed teavad, et lauluoskajad tüdrukud toovad rõõmu ja elavust vaiksesse ja vaesesesse setu-kodusse, seetõttu on parimad laulik-neiud poiste silmis väga kõrgelt hinnatavad. Juba varakult hakkavad tütarlapsed õppima laule ja har-

jutavad alatiselt. Nõnda jõutakse varsti väga suurte saavutusteni, mäletades sadasiid laule korraka ja osates iga elunähte jaoks valida vastava-sisulist laulu. Kel muud positiivsed omadused puuduvad, see kompenseerib puudujäägid sagedasti suure lauluoskusega. Kuna peaaegu kõik tüdrukud ja naised oskavad laulda, siis on setudel kerge komplekteerida koori, mis primitiivse mitmehäälsusega saadab väljavalitud eeslaulja värsiridu. Igas ümbruskonnas tõusevad esile veel parema oskusega „lauuimäd“, kes mäletavad tuhandeid lauluvärsse ja võivad omalt poolt improviseerida lõpmatuseni igasugustel teemadel.

Laulmist kuulatakse harda tõsidusega ja lastakse ennast mõjustada laulude mõtte- ja tundesüst, mis väga drastiliselt kujutavad ja hindavad mitmesuguseid eluprobleeme. Eriti palju laulavad setu pulmalaulikud, kes on selleks kohale kutsutud ja saavad ka ainelist tasu. Pulmalauludes käsitletakse suure põhjalikkusega elunähteid ja nende analüüs on algavale abielule nagu teednäitavaks sakramendiks. Mõne säärase elukutselise lauliku argipäevane kõnegi on rikkalikult illustreeritud teravmeelsete kõnekäändudega ja vanasõnade aforistliku elutarkusega.

3.

Setumaal on valitseva kreeka-katoliku usu mõjul rohkearvuliselt püsinud

igasuguste pühade pidamine, mis on määrava tähtsusega rahva vaimuelu ja lõbustuste kujunemisel. Pühi peetakse suure usklikeusega ja kindlate kommete raamides, mis on rohkesti seotud ebausuga. Kuid usuliste talituste kõrval nõuab ka lõbutsemine ja viimasel ajal eriti joomine oma osa. Nõnda oleivad vaimulik ja ilmalik laad kõrvuti, teineteist vähematki segamata. Tähtpäevi esineb nii palju, et leidub väheselt inimesi, kes neid kõiki mäletavadki. Sageli saadakse mõnest pühast kuulda alles teiste käest, kuid siis visatakse töö otsekohe kõrvale ja hakatakse päeva väarikalt pühitsema. See kõik nõuab setult palju tulusat tööaega, eriti suvisel põllutöö-hooajal, kuid setu pole säästlik aja suhtes ega „väiklane“ argitöö tähtsust ühendamata. Tihti näeb külades ilusal heinapäeval raugete nägudega inimesi „põdemas“ pidude järelväsimust. See joon on eriti omane ka venelastele, kelle „praasnika-pidamised“ ongi setule suurel määral eeskujuks. Kui varasemal aegadel polnud joomapahe seevõrra levinenud setude juures, siis olid nende pidutsemised tervema ja positiivsema laadiga, olles rahvale loomulikuks ja vajalikuks meelelahutuse allikaks, mitte elujõu kurnajaks ja majanduselule kahjustavaks teguriks.

Talvel on setule tähtsamaks pühaks jõulud ehk „talsipühad“, mida haka-

„Tsässona“ pühapildiga

Autori fotod 1936

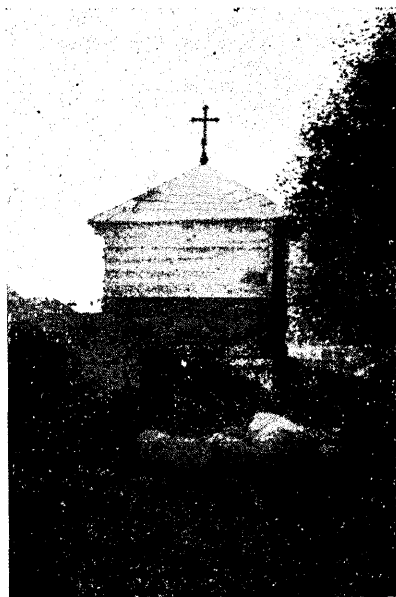
Ka polkat tantsivad setu neilud suure hooga

Vasakul: „tsässona“ püha-
piltidega, mis leidub igas
setu külas.

Paremal: Meeksi „jaani-
kivi“ imetegeva allika ja
„tsässonaga“.

Autori fotod, 1936

takse varakult ootama kergema paastumise-
ga. Oodates tehakse rohkesti „ilo“, s. o. käiakse koos mängimas. Selle jaoks on olemas erilised „talsipüha ilod“, vanad ja lihtsad lauluga-
saadetavad rahvamängud, mis mujalt Eestist juba ammu kadunud. Need põlvnevad enamasti juba keskajast ja kujutavad mitmesuguseid töid, toimingu-
id või olendeid laulu, liikumise ja miimika ühistoimel. Mängivad peamiselt tüdrukud, kuna poisid istuvad seina ääres pealtvaatajate osas. Mängudes leidub rohkesti motiive tüdruku ja poisi armusuhetest ning need mängulised „paaripanekud“ mõjustavad ka tõelisi olukordi, nii et tihti valitakse endale mängu juurest tulevane elukaaslane. Mänge harrastatakse ka jõulu-
löööl, mida mujal Eestis on peetud kõige pühamaks ajaks aastas, samuti mängitakse jõulust kolmekuningapäevani ehk „veeristmiseni“. Viimasel perioodil ei tehta õhtuti tööd, vaid naised käivad külas juttu ajamas ja mehed veedavad aja kõrtsis, kui need olid veel olemas.

Jõulupühadele järgneb „lihasöögi-
aeg“, mis kestab lihavõttepaastuni, vahelduvalt 5—11 nädalat. See on üldse kõige lõbusamaks perioodiks setu aastakalendris. Sellesse langevad ka mitmesugused eri tähtpäevad ja lõbutsemiskombed. Nõnda peetakse jõulu- ja

lihavõttepühade vahel tüdrukute „ist-
jalkäimist“. Lähemas minevikus oli see ühistöö tegemiseks tüdrukuile, olles suguluses eesti talgutega ja vastava vene kombega. Peremees pani hobuse ree ette, sõitis oma sugulaste juurde ja tõi sealt noori tüdrukuid enda talusse kokku, kus nad „istusid“ nädalapäevad ja siirdusid samal otstarbel varsti mõnesse teise talusse. Kaasa võtsid tüdrukud mitmesugust käsitööd, eriti ketrust. Terve periood kestis kuni 2 kuud. Tüdrukute korraliku toidustamise eest hoolitsesid vastavate talude perevanemad. „Istjatel“ ei tehtud ainult tööd, vaid ka lauldi, mängiti ja tantsiti tublisti. Noorte neidude ühistööd ja lõbutsemist kogunesid õhtuti pealt vaatama ümbruskonna talupoisid. Aegamööda hakkaski pidulikust töökombe-
best ikka rohkem välja kasvama noore-
rahva tutvustamise moment, nii et lähemas minevikus on „istjalkäimised“ olnud peamiselt mõrsjavalimise paigaks, mille tähtsuses olid eriti tüdrukud ja nende vanemad teadlikud. Sagedasti sinna saadetiigi just näotumad tüdrukud, kellel polnud muid lootusi pois-
tele meeldimiseks. Nägusamaid tüdru-
kuid nähti ju kodu toanurkagi, sest setu „tsura“ paneb küllalt suurt rõhku tüdruku ilule ja välisele uhkusele: „tühi timä tüöst, tõõnõ timä teost, ku ta muido muutsakõnõ!“ Seetõttu „ist-

Jõuline tüüp

Teie kadestate meest tagasihoidlikus riie- tuses, elegantse käitumisega kohvikus ja täna- val, tema maneere, seda erilist omapära, mida ta omab liigutuis ja esinemisel.

Pisut keskpärane inimene massist, mõtlete teda esmakordselt nähes. Natuke veider nina, suu paremale viltu, ilmetud silmad, laubal laigud — nagu neid liigub ringi palju.

Kuid kauemal vaatlusel köidab teid nägu ja selle erisugune külm jõud, mis sulab ter- vikuks käitumise ja koguilmega.

Ta ei tungi kunagi esile, vaid kerkib spon- taanselt. See näib nagu loomulik tema suhtes, sest ta on sellega harjunud. Teie kadestate tema kõnet, mis on kindel ja huvitav, mitte osavasti põimitud ilusakõlaliste sõnade koostis täis tühjust ning mõtete vaesust. Ta ei rutta kõnelemisega, sest siis on tal aega mõel- da, millest rääkida ja mis vastata.

Ta esilekerkimine ja tähtsus sünnivad nagu iseenesest, kui see talle tarvilik on, ning ta ei naerata asjata, vaid ta teab, kus ta seda teeb.

Ta teab üldse kõik, mida sooritab, kuna elu on talle seda õpetanud. Ta vaikib, kui olukord nõuab, kuid esineb julgelt ja vabalt, ning see on kõrvaltvaatajale üpris ihaldatav ja peen. Ta säilitab halvemaski situatsioonis rahu, naeratab vabandavalt, lepitavalt või hu- moorikalt, kõik on tema käes võimalik, ta leiab olukorrale vastava vaimuka väljenduse, millise pealtnäha tühise relva abil, loob sobiva akustilka.

Ta on kinnine enese Minaga ja kui arvate olevat tunginud tema isikusse ja laialdastesse elamusisse, siis teie ei pane tähelegi, et olete enesest talle annud hoopis enam.

---

jail“ olid tüdrukud parimalt rietatud ja kandsid rikkalikult ehteid, sest rii- deilu ja noorusliku lõbutsemise taustal võisid ka mõned vähemilusad tüd- rukud leida tähelepanu poiste silmis. „Istjatele“ järgnesid tihti kosjasõidud, seetõttu ei tahtnud keegi sealt puu- dada. Tänapäeval on see komme juba kadumas, sest on eriti poiste silmis naeruväärseks muutunud oma ilmselt „kosjaturulise“ tendentsiga.

(Järgneb)

Ta teab kus elate, millise tööga tegelete, ning mis teile meeldib. Ja kui arvate teda tundvat samavõrd, siis küll eksite, kuigi teie seda ise ei usu, milles aga hiljem veendute, nähes teda väljuvat hoopis teisest majast, kus arvasite teda elavat. Näete teda tegelemas teile veel teadmata alal ja leides teda süve- nenult kuskil galeriil, veendute selles, sest teil pole aimugi tema elukutsest ja huvidest.

Teie ei tea sedagi, et ta on praktiline mees ja teda võib leida kõikjal, et ta teab kõike, et ta näeb ümbruses toimuvat ja on ikka kõigea kontaktis. Ta loeb kõike, — isegi vana ajaleherebestus, mille on toonud koju mõne eseme ümber pakisena, huvitab teda, kui ta pole seda varem lugenud.

Kas teate tema noorust? On teil aimu, et ennast on ta töötanud sinna, kus ta praegu eksisteerib. Tema oli nooruses üks nendest, kes teadis mis tahtis, jookstes ringi põlv- pükstes. Kui teie ei teadnud rahaväärtust, mõistis tema, et see on võimas isand, võimsam kui Issand.

Sellal kui teie viitsite aega, õppis tema teiega ühes sellest ja selle väärtusest aru saama, sest temal oli praktilist meelt.

Kui teie kobasite tedmatuses elukutse üle, oli temal siht ja teie oodates õnne juhusel, rühkis tema juba kibedasti eesmärgile.

Teie jõite ja otsisite lohutust viinast, kuid ka tema viskas omad väikesed napsid, kui selleks oli tarvidus, aga järgneval päeval ei läinud ta tegema peaparandust.

Tema on mees, kes sooritab enesele meel- diva, kas see siis teistele meeldib või mitte ja jääb sealjuures ise ikka meeldivaks ning omapära säilitavaks, ja tema vastu tuntakse kartust ja kadedust, kuigi ta on terav ning sarkastiline.

Teie juurdlete: miks pole see minu juures nii ega leia viga, ning jääte ikka samaks, mis olete, kuna teie ei tea, mis te olla tahate.

Temal aga on eesmärk — töö, — see mis teeb inimese tugevaks, annab kindlust ja tugeva annuse omapära, liikudes tänaval, istudes kohvikus või tegeledes mingisuguse tööga. Tema on vaba oma liigutuis, tema juures pole seda teadvusetut kobamist, sest tema on elus saavutanud selle midagi, mis teil puudub.

„Akt“

Riigi Kunsttööstuskool

H. Lepik

E K S I N U

Kusagil ei ainsat hinge,
Ainsat kuma, ainsat teed...
Silmis meeleheitlik pinge,
Jalus korisevad veed.

Ainult raskeid varje liigub
Üle lauka valeva.
Ees on soo ja taga kiigub
Voogav metsamaleva.

Tormitsevast taevast maani
Lakkamata vihma peks.
Rabalaukaid, soid ja laani
Kulgeb väsimata eks.

Ümberringi tuulesari
Iidse jõuga kohiseb.
Puruks kistud pilvekari
Üle taeva lohiseb.

Seaõrdi Peep ja tema minia

Vana Peep pidi just parajasti pöörduma üle trumbi kodutanumasse, kui juhtus vastamisi kihutava kõrtsmikuga ja see ta peataski. Suurt sõprust Peebul küll kõrtsmikuga ei olnud, kuna ta ilmiski ei pistnud oma jalga üle kõrtsiläve, kuigi pruulis ise vägevasti vahutava õlle ja pani käärima marjaveini mitmesse pudelisse ning ankrusse. Pool vastumeelselt ta nüüdki peatas hobuse, oli ju lausa narr teise nina alt otsejones minema pista, liiatigi, kui sellel säärane nägu pääs, kui oleks, tea, mis tähtsat asja ajada. Kõrtsmik jättis oma vankri otserööbiti Peebu oma kõrvale ja sorgates piitsavarrega piimakannule, ütles:

— Nujah, meiereis käisid! Sul ju puha sorditõug, eks too viskab kannud veereni.

— Iks saab neh! ühmas Peep tagasihoidlikult ja lükkas piibulipsi teise suunurka.

— Nujah, rasvaprotsendid tõusevad ju kenasti, ajad tõbrastele ristikut ette!

Kõrtsmiku ümarad, vesised silmad peatasid luuravalt Peebu harvas sorghabemes.

— Iks sedagi, ütles Peep rahulikult.

Küllap ta juba tundis kõrtsmiku nõõkeid, mis aastate jooksul saanud sellel harjumuseks. Ja Peep jäi hetkeks mõttesse, ise rutates rahustama hobust, kes muutus kärsituks. Ta pingutas ohje ning veeretaski piibulipsi suunurgast teise; oli selline kojuruttamise ihk ja ilus heinamaa maailm päälegi. Luhas oli heina maas ja ristikutki niita, aga kõrtsipapal niisugune hädine nägu pääs, hädine, valuline ja naljakas ühtlasi, et Peep peatas veel korraks hobuse.

— Nujah, lojused ju sul puha auhinnatud!

— On teda hinnatud ja hindamata, torises Peep hammaste vahelt. Juba hakkas käima hinge alla kõrtsmiku nutune kratsimine.

— Sedasi-sedasi! — Kordas teine aeglaselt, ja üht silma kinni pigistades, ütles:

— Mitu korda olen väevanud oma vana rumalat pääd, aga õiget otsa pole teps mitte kätte saanud. Ütle nüüd mulle, va kallis mees, mispärast muretsesid selle sordikarja, vägeväc protsendid, tõupullid ja kasuvasikad, aga ei võta miniat sorditõust?...

— Meh? — küsis Peep ja pidi pillama suust piibu, mille sai veel õigel ajal pihku.

— Nujah, et minia ei ole sul sordiga ega protsentidega. Näe, sõidan just praegu linna viinade järele, et kui tulevad pulmad, siis sa oma paarkümend liitrit viid ikka minu juurest.

— Pulmad? Mis pulmad! Pagana jama sa ajad! — ütles Peep ja ta silmad tõmbusid kissi.

— Ära siis sellepärast kohe hinge karga! Või minagi suur teadmamees olen, aga igapäev nüüd kõrtsi juures enam muud juttu polegi päälle Seaõrdi-Jaani pulmade. Terve vald kõneleb, et su uhke koolitatud poeg toob sordita minia majja.

— Jaan? Mis Jaan selle naisega teeb!

Kuule va kõrtsipapa, ära tee vana ausa talutaadiga nalja, see ei kõlba põrmugi, — ütles Peep, lirtsides tühja piibu kallal, ise atkulmu kõrtsmikku piiludes: et küllap ma su tõgast juba mõistan.

— Või mina teen nalja, — pahandas teine. — Igapäev muud juttu polegi kui su sordita miniat!

— Ju sul suvisel ajal igav. tühjas kõrtsitoas, et mõtled sihukesi veidraid lugusid välja.

— Nujah, või sedasi sa mulle ütled nüüd!

Nii nad konutasid vastamisi, teine teises vankris, silmad poolirvakil tülihimust. Kõrtsmik taltsutas end esmalt, silmad omandasid endise mõnitusesära ja ta ütles malbel hääl:

— Hää küll, ütlesid mulle kuidas sa just ütlesid — ei ma sellepärast sulle tüli tee. Oleme ühe valla mehed ja naabritsuradena üles kasvanud. Aga hale meel hakkab, et sa oled nii pime ja ei näegi mis su võsuke teeb.

Nüüd peatas kõrtsmik hetkeks oma pühaliuku muutunud kõne paraja sõna meenutamiseks ja pajatas siis edasi:

— Ma siis nüüd annan sulle tagasi su selge silmanägemise ja see kange noomituse ja kasevitsa su pojukese tarvis!

— Mis sa jorutad! — pahandas Peep ja haaras ohjest. Kuid kõrtsmik suutis veel koraks ta peatada.

— Teen ruttu, kallis Seaõrdi-peremees! Vaata, su poeg võtab va' Reinupi-vana tüdrukku, sellesamase, kes kevadel sinna tuli!

Kõrtsmik hakkas pühkima oma nägu suurde punasesse rätiki, aga Peep aimas, et teine it-sitas kõige jultumal viisil tema üle sinna värvilisse sitsi. Raev hakkas näppima südame kallal.

— Mis see Jaan teeb? Selle ritsika võtab! — Peep tundis, kuidas need sõnad nagu keerasid ringi suus suurest halvakspanust.

— Sellesamase pisikesse koi! — Kõrtsmiku nägu venis suurest hüvameelst pikaks nagu üldse selline hüljesnägu võib venida.

— Jaan ju alles päris poisike, mis naisevõtja sihuke ongi. Tehku oma koolid läbi ühmas Peep.

— Perenaist ju Seaõrdile tarvis marjaks, itsitas kõrtsmik. — Ehk saab vahest siin maamunal päris võllanalja: Jaan paneb nooriku tallu perenaiseks ja kihutab ise koolis käia, ehee-eh!

— Kurat see sinu asi on, vaata, et saad kõrtsileti taha, vihastas Peep ja sööstis ohjade kallale.

— Nujah, küllap mul aega kõrtsilaua tagagi, — aga sihukese perekonnaga ei või ju minagi enam suurt sõprust pidada! Mul koolitatud tütar ja rikas... Uhes stüljepiiskadega lendasid need sõnad vana Peebule näkku, kes valmistab parajasti andma hääd vastust, kuid samal hetkel tõmbas hobune nii äkki vankri üle truubi, et piimakannud tärisesid kui mõõgad tapluspäeval. Nii jäi ütle mata see paras vastus ja Peep kiskus veel ohjavarust

Põletet kiri

Sust lahkun armu harras kiri! Mulle
Ta andis käsu... viivitasin heita tulle
Kõik minu rõõmud... käelgi vastupanu püüid.
Tund saabus: põle armastatu kiri nüüd!
Hing roidus ju. Leht lehe järele kuis keerib,
Kuis ahne leek su kirja lehitseb ja veerib.
Hetk. Lõkahtasid... põlevad ja suitsuviir
Mu palvetega ühes hääbub, sulgub piir...
Jälg sõrmuspitsatistki hajub — tunde jaatus.
Ja suland lakk keeb valuohinal. O, saatus!
Lõpp! Lehed kokku tõmbusid ning rauges meel,
Kuid nende valgeid jooni tuhal näha veel.
Piin piirab rinda. Süda ihkab armsat tuhka,
Siin roidund rinnal igaveseks ajaks puhka
Mu ainsam lohutus, mu ainsam rõõm...

Tõlkinud Jüri Šumakov

Kaminafiguur
Riigi Kunsttööstuskool

lisa, tehes sellise marulise sõidu, mis pani ta jooksvahaiged jalad lausa valutama. Meel-
sasti oleks ta tükkis väravaga kihutanud õue, kuid oli siiski kahju noorest hobusest, endast ja tuliueest vankrist. Ja õigeaegselt sai sulane avada ka värava.

— Tule tahakambri! ütles ta pojale, kes tõusis just hommiksõõgilauast.

Aga nali ei olnud leida sõnu, mida öelda Jaanile. Ta kõhatas, ise vaadates poolkõõrdi pojale, kes seisis sirgesti, käsi toolikorjul. Ilus poiss oli, mis imetki selles, et tüdrukud ligi tikuvad; tugev kui aampalk ja sirge kui lipulatt.

Ei saanudki jutulõnga vana Peep kätte ja Jaan seisis rahulik-kannatlikult, vaadates, kuidas isa kõhmis nurgast nurka, kuigi tal miskit kadunud polnud.

— Tea, kas ongi õige, puha ehk laimujutt, mõttes Peep ja harutas lahti tubakakoti.

— Lähme luhta või? küsis Jaan, kes oodanud asjatult isa juttu.

— Küll sa luhtagi, urises Peep läbi hambakontsude. Tuska tekkis jälle südamesse: poiss

ikka süüdlanegi, ega muidu tal sihukest ükskõikset nägu peas... Aga siis Peep järsku kärgatas:

— Ah luhta, ah heinale! Aga parema melega sörgiksid üle välja va Reinupi lita juurde lakka!

Jaan ei vastanud, ta oli selleks liig üllatunud. Ta ei liigutanudki end, seisis naasama endiselt, toetudes korjule.

— See on siis ikka tõsi, et see saarlane su enda järele on söötnud, sai Peep poja vaikimisest valesti aru.

— Poiss, kas selleks su koolitangi, et ajad ringi iga tüdrukuilbakuga. Tead sa, kollanokk, et su isa on Seaõrdi Peep, üle valla suur ja rikas mees! Kui sa endast ei hooli, siis pead hoolima minu hääst nimest, kuuled! Ja vaata ette, et sa ei saada teotust mu halli pää pääle! Ta kõne lõppes meeleliigutusega, mida ta ei suutnud varjata ja kõhmis tagasi pingi juurde. Liig hää süda oli tal karmi koore all varjul, hale meel ja oma aust lugupidav kallis hing.

— Mul pole selle tütarlapsel midagi tege-

mist, ütles nüüd Jaan pikkamisi. Ainult paar korda olen teda kohanud ja pidult koju saatnud, oli ju meil ühine tee ja üks tulemine. Korra tantsisime veel kõrtsikiige juures, kuid siis on säääl kõik.

— Sedasi! Aga kust need jutud siis tulevad, et sa hakata mul ju päris pulmima selle saarlasega, eh? ja Peep sülitas lausa kibedast meelest.

— Kuidas mina tean, sellest pole mulle keegi hinganud, kehtis Jaan õlgu.

— Või sedasi, pole kuulnudki!... Peebu lõug, mis ennist veel tõusis upsakalt kikki, vajus nüüd madalale rinnale suurest haledusest.

— Pole ma sulle põhjust andnud minu üle halada, ütles Jaan, seistes sirgesti isa ees. Tüdruk õn tore ja iluski, võimalik, et ma teda pisut armastan, aga kaugemale pole me veel saanud.

Ühe hetke vaatas Peep poega ja temast voolas hirmus kaksipidine kahtlus üle — kumba pidi ta ometi uskuma! See tegi ta lausa meeletuks.

— Käi välja! karjus ta vihaselt pojale läbi kokkusurutud hammaste, ja Jaanile lendas uksele järele tõkati järele lõhnava saabas.

*

Äärmiselt näruse tundega istus Peep rukkivälja-kraavi kaldal ja mõtles.

Hälliv rukkiväli tõi küpsi lõhnu läbi piibuvingugi, aga Peep sülitas vaid, kui torkas vaatesse Reinupi uibuaiast punasesse ja valgesse rõivastatud naine. See võis samahästi olla ka saarepiiga, polnudki säääl pääle karjatu tüdruku muid noori. Ei! see ei olnud sobiv tema pojale, see ei olnud pooltki sobiv tema lapselaste emaks. Oli ikka juuri ajanud poisi südamesse oma lõokese häälega ja naerusäde-meisilmiga. Küllap juba Peep tundis noori. Oleks sarnase tembu teinud isegi kord, aga ta ema tragidus parajal ajal viis libedalt kõik vastupidisesse korda.

Vikati hele luiskamise heli katkestas mõtlemise ja end üle rukkinurga upitades, nägi ta Reinupi tüdruku ristikut niitmas. Küllap see saarlane! mõtles ta, aga silmad jäid iseenesest vilka niitja pääle peatuma. Ei-noh! egas tüdrukul miskit viga polnudki, oli teine sihuke väike, töökas loomake ja rõõmsa moodiga! Ja jälle leidis Peep end meenutavat suvist teetegemist. Niuh ja nüh oli tüdruk talle vastanud ja üsna südamest tema, Peebugi, naerma ajanud. — Aga siiski ei sobi ta Jaanile! mõtles vana kiusakalt.

— Miks ta ei sobi? küsis Peep eneselt, aga kohe sigines mõttekujutusse kõrtsmiku mõnitusest laialivalgunud nägu.

— Ei ole sordi jaost! ümises Peep poolkõvasti, matkides kõrtsipapa pilkelist tooni. — Aga tema tütar on sordiga, vaat kus asi seisab! Tõsi, Peebule meeldisid need paar miljonit päris kenasti, mis kõrtsmik oli kuulutanud tütre kaasavaraks. Kuid jälle oli üks, aga juures, kõrtsipreili oli liig peen. Peen talutööks ja liig peen ka omas luuvaras.

Üsna otsustavalt, äkki, Peep võttis suuna Reinupi välja poole, enne hoolega ringi vaa-

dates. Ootas siis, kuni tüdruk hakkas luiskama vikatit, kõhatas tähtsalt ja ütles:

— Ju sul veidi aega on, tahtsin suga natike rääkida? Tüdruk ei vastanud midagi, tõstis vaid imestunud pilgu Peebu sokuhabemele ja ootas.

— Vaata, mina olen vana mees ja kõnelen sedasi, kuidas noortele just ei meeldi, aga pole parata miskit... Ja äkki kadusid jälle suust sõnad ja ta pidi nokitsema piibu juures, et ennast mitte naeruvääristada. Ja tüdruk vaatas Peepu ning ootas, silmaripsmed veidi värisemas.

— Mina tuln sulle nüüd ütleva, et sa ära enam selle Seaõrdi Jaaniga põrmugi mölla, ütles siis viimaks Peep pikkamisi ja vaatas poolkõõrdi tüdrukule otsa. Ta nägi mõnundega, kuidas selle näost käis üle kui tume vari ning õlad värahtasid pisut —. Rahulikult pistis ta nüüd piibu jälle suhu. Isa missioon oli lõpetatud auväärsele viisil, veenvalt ja kindlalt.

Aga nüüdki ei avanud tüdruk suud, vahtis ainiti vaid vanale Peebule otsa, nii et see pidas tarvilikuks lisada:

— Pea nüüd meeles, mida sulle ütlen, sest see on tõsi, nagu praegu siin seisán. Seaõrdi Jaan sind juba võtma ei tule.

Tüdruk järsku sirgenes, näojoontesse sigines jäikat uhkust ja siis ütles ta rahulikult ning aeglaselt:

— Olge üsna muretu, ma ei tahagi Seaõrdi Jaani! ja lõpetades vikati luiskamise, hakkas ta kärmesti niitma. Aga Peep oleks saanud kui puuga pähe, häädpäevagi soovimata hüppas üle piirikraavi, aga veel oma väljalcki vaatas ta tagasi tüdruku suunas.

Mis see nüüd oligi! Oot, oot! Ja uuesti tuletas ta väiksemagi üksikasja meelde, kuidas ta oli tüdrukule öelnud ja kuidas see oli temale vastanud. Aga kõige enam meeldis vana Peebule see, kuidas tüdruku nõtkete keha oli nõksatanud sirgeks ja silmade välkudes oli siis uhkelt ning julgelt nähvanud.

Seda oli siiski enam kui Peebu õndsanaise sordiuhkus! Sellest imbus sellist hääde meeleolu südamesse, et Peep katsus vilistadagi läbi kollaste, piibupigist parkinud hambakontsude. Koju jõudes rakendas ta hobused niidumasina ette ja niitis ristikeina hilisööni. Selle õõkastuses süles hakkas ta armastama noorte südamele salajasi tukseid, mis kõigist salgamistest ning uhkusest hoolimata oli puutunud ta elutarka silma ja mõistvasse südamesse. Veel enne, kui ta rakendas lahti hobused, andis ta töötuse, et ta isa missioon polnud veel lõpetatud, vaid paljugi tuli teha hääks, et saada võitu noorte uhkusest.

*

— Jõudu, jõudu! Pean'd vähe, pea! hüdis kõrtsmik juba kaugelt, kui Peep tahtis sõita parajasti kodutanumasse. Vastumeelselt peatas ta hobuse.

— Mis sul tarvis? küsis Peep ebasõbralikult.

— Nuja, uhkeks läinud oma noore miniaga! No kõnele siis ka, kuidas see sul nii kähku läks, me arvasime selle kõik naljaks puha,

— Põnud sääl midagi nalja ja läks kõik kuidas just pidi minema! ütles Peep.

— Ja kaasavarast sa ei hoolinudki? imestas kõrtsmik.

— Eks sai kaasavaragi! muheles Peep.

— Tohooh! imestas kõrtsmik. — Võitis mõne tortsaka loteriilt või suri mõni rikas tante parajasti sellel saarlasel.

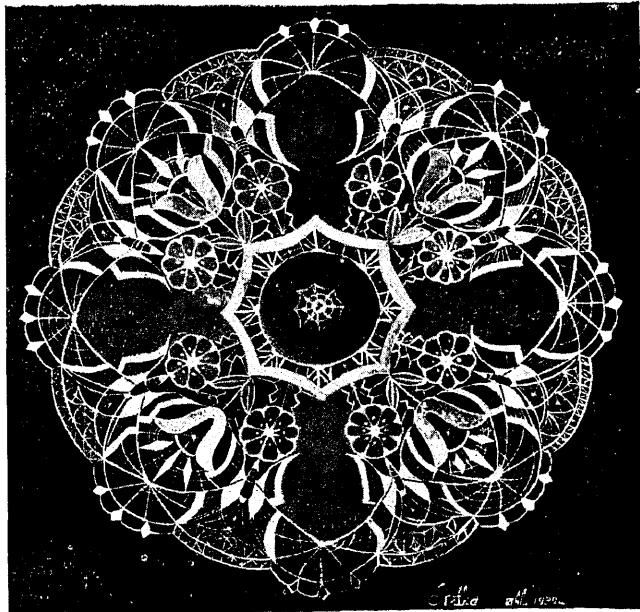
— Sinu juttu, ütles Peep. — Ikka oled sa selle mammona küljes kinni. Oled ise tark inimene ja tead küll, et rahaahnus ajab hinge hukka!

— Põh! ütles kõrtsmik kergendatult, — siis oli ta ikki päris vaene. Nujah, seda ma juba tean kõike. Raasuke kooliharidust tal ju olla, vist majapidamisest või sarnast.

— Tal on ikka rohkem küll, ütles Peep mõtlikult. Tal on üks imelikult alandlik meel ja tore uhkus korraga. Sihuke kõlbab just Seaõrdile.

— Siis on ju kenasti! Tuleb sellest paarist jälle uus sorditõug, itsitas kõrtsmik ja kihutas vihaselt minema.

Peep aga naeratas täis rahu ning õnne.

Pitsikavaud

Riigi Kunsttööstuskool

Autasu parimaile kaastöölisile Vabadussõja mälestuste kogumise eest 1937./38. a.

Sõjaarhiivi varasalved kasvavad.

Eelmiste aastate eeskujul kogub Vabadussõja Ajaloo Komitee oma ülerikliku kaastöölise võrgu kaudu Eesti riikliku iseseisvuse võitlusajastu (1917—1920. a.) ja eriti Vabadussõja ajaloo materjale. 1937./38. eelarveaastal rikastus Sõjaarhiiv isiklike mälestuste ja muu ajaloomaterjaliga 22.759 lehe võrra. Kaastööd saatsid 125 kaastöölisel 320 korral.

Auhindu määrati 23 parimale kaastöölisele. Üldse jagati auhindadeks rahas Kr. 350.— ja teost „Eesti Vabadussõda 1918—1920“ — 16 eksemplari, linases köites. Rahalisi auhindu määrati 12. kaastöölisele järgmiselt:

I auhind (Kr. 50.—) — E. Bachval (Narva) ja S. Baumann (Soldino); II auhind (Kr. 40.—) — E. Toome (Rakvere) ja S. Saamann (Tapa); III auhind (Kr. 25.—) — Ch. Volmer (Tallinn) ja P. Villemi (Tallinn); IV auhind (Kr. 20.—), — A. Kirisipuu (Tartu), A. Rõõm (Tallinn), J. Pert (Tallinn), A. Landström (Nõmme), A. Hinnom (Tallinn) ja H. Järv (Tallinn).

Teos „Eesti Vabadussõda“ määrati 11 kaastöölisele: I ja II köide — A. Mikk (Viljandi), H. V. Dahl (Tallinn), S. Kütman (Räpina), A. Thalus (Kallivere) ja A. Palignõmm (Märjamaa); I köide — J. Sirp (Vohnja), G. Rei (Pilistvere), G. Tasuja (Kiltsi) ja J. Polikarpus (Viljandi); II köide — M. Madissoo (Are), A. Brakel (Nõmme).

Ka 1938./39. eelarveaastal Vabadussõja Ajaloo Komitee määrab paremaile kaastöölisile rahalisi ja muid ergutustasusid.

Meie põlve suurimaid ülesandeid on Eesti iseseisvuse võitlusajastu (1917—1920) sündmuste jäädvustamiseks kokku koguda ja alal hoida selle ajastu ajaloomaterjalid. Nende hulgas omavad eritähtsuse isiklikud mälestused, mis aitavad suurel määral täiendada ja elustada kohati lünklikke arhivaale. Seda silmas pidades pöördume kodanike poole palvega saata Vabadussõja Ajaloo Komiteele (Sõjaministeerium, Tallinn) selle ajastu isiklike mälestusi, kirju, dokumente, päevikuid, müürilehti, lendlehti, ajalehti jne. jäädavaks alalhoiuks Sõjaarhiivis, või anda neid Komiteele ära kirjade võtmiseks. Materjalide saatmiseks Komiteele saadetakse soovijaile sellekohane aadressplankett, mille pealekleepimisel kirjale või pakile saatjal ei tule kanda postikulu.

Vabadussõja Ajaloo Komitee.

ÜENU Esinduskogu tuleb kokku

Keskjuhatuse ÜENU järjekordse 42. Esinduskogu koosoleku osakondade väljasaadetud kutsetega kokku kutsumud 23. ja 24. aprilliks k. a. koosolek peetakse Tallinnas ÜENU ruumes. Päevakorras on aruannete, ülevaadete, eelarvete ja tegevuskavade kõrval ka valimised, nagu igal kevadisel koosolekul. Lisaks sellele on kuuldavasti kavatsus anda päevakorras sõna reale kõnelejaile praeguste aktuaalsete noorsootöö ja rahvusküsimuste kohta.

15 aastat Kasevälja osakonda

Kogunesime vist 22. aprillil 1923, 14 kohalikku talunoort, koos õpetaja Artur Vesbergiga Kasevälja koolimajja, et kaaluda mingi seltskondliku keskuse loomist ja raamatukogu ellukutumist. Tolleaegne Heltermaa algkooli juhataja Joh. Palm tutvustas meid ÜENU sihtidega. Haarasime mõttest kinni ja nii tekkiski ÜENU Kasevälja osakond. Varsti oli meil raamatukogu 150 köitega ning meie laulukoor õp. Vesbergi juhatusel oli esimesi Pühalepa vallas.

Siitpääle on jatkunud visa tegevus kõigi rõõmude, kuid veel enam raskuste, murede ja takistustega. Teravamad neist on ruumide puudus, haritlaste vähesus ja õpetajaskonna eemalejäämine. Osa takistusi on mõeldavad ainult Hiius. Nii sai pääle õp. Vesbergi lahkumist kandev osa juhatusliikmeist ühel lahkusulistele koosolekul ärkamist ja kaasa-töötamise asemel hakkasid nad palvetama meie hingede päästmise eest. Lahkusid ka teised juhatusliikmed pääle kahe alaealise ning neile öeldi koolimaja ruumide kasutamine üles.

Ent siiski ei loobunud tegevusest. Ja kuigi mõne juhatusliikme töökoorem vahest oli uskumatu, kus kantsleil korraldamise kõrval tuli näidendeid käsitsi paljundada, kuulutusi ja pääsmeid valmistada, ruume koristada, saadi siiski kõigega hakkama ning jõuti isegi majandusliku kokkuhoiu tõukel ise näiden-deid mõelda ja kirjutada.

Meeleolulisemaid hetki meie töös oli laulukoori küllasõit Vormsi saarele 1924. a. suvel. Kunagi ei unusta me seda sooja vastuvõttu meile ja me lauludele. Suurejooneliselt õnnestus ka Hiiu- ja I laulupäev 1926., kus Kasevälja koor oli võimsaim.

Meie tegevus hakkas langema õp. Vesbergi lahkumisega 1927. a. Laulukoor lagunes, Kasevälja algkool suleti. Saime koolimaja siiski vallavalitsuse poolt ajutiselt kasutada, mille sisustasime enda poolt tööõh-tutel pununud mööbliga. Kuid polnud enam endist juhtkonda. Tegevusharud likvideerisid. Püsis veel ainult Soome-rootsi mängude rühm Marta Kalju juhatusel, mis hiljem kujunes meie rahvatantsu rühmaks. Kõik Suuremõisa õpetajad keeldusid kaasaitamast ja laulukoori juhatamast.

Kuid hiidlased on raskuste ja takistustega harjunud. 1928. a. leidis musikaalne proua Enson oma väikeste laste juurest aega meie laulukoori juhatamiseks. 1929. a. Ullo Toomi poolt korraldatud rahvatantsude kursused tõid kaasa uut vaimu ja töötahet. Meie rahvatantsurühm esines ÜENU 10. a. pidustustel meie omapärase „Hiiu valsiga“. Saime ruumid Suuremõisa avarasse koolimajja. Õpetaja Hugo Pits ja hra A. Enson olid meie näite-rühmas kõrgeandelised lavastajad ja dekoraa-torid. Ostsime pasunad ning pasunakoori juhiks sai õpetaja Hugo Pits. 1932. a. II Hiiu- ja I laulupeol oli ÜENU Kasevälja osakond juba jälle tähtsal kohal esinedes iseseisva kontserdiga ja lavastades vabaõhuetendusena Tagore „Ohver“.

Majanduskriis tõi taas languse. Pasuna-koori veksliid peletasid jälle paremad jõud meie juhtkonnast. Suuremõisa algkoolist ei lubatud meile enam ruume. Õp. Pits lahkus Suuremõisast. Jäime juhtkonnata ja ruumi-deta lageda taeva alla, sest endise Kasevälja koolimaja oli vald müünud eraisikule. Prae-gugi on meie varandus eraisikute juures laiali.

Tänu K. Ingrele, A. Ensonile ja A. Remmelkoorile elame siiski jälle edasi. K. Ingre soovitusel saime tänavu Kaitseleidule kuu-luvatest Suuremõisa suurtest ruumidest ühe toa enda kasutamiseks. Liikmete arv on paariaastase seisaku järel jälle kasvanud 70 ligi. Töötab segakoor pr. Ensoni juhatusel. On jälle moodustatud rahvatantsurühm, näiteharu ja käsitööharu. Noorte liikmete tegevusele vastavalt on veel korraldatud eriline noor-teharu. Ainsaks raskuseks on vaid, et liik-med pole püüvad. Talvel neid on, kuid kevadel lendavad kui linnud merele ja mand-rile. Kuid kuna pooled liikmed on teohimu-lised ja teotahelised noored, siis vaatame julgusega tulevikku. Tänu kõigile, kes on kaasa aidanud 15. a. jooksul.

Marta Kalju.

Tervitame ÜENU Kasevälja osakonda omalt poolt ta 15-aastasest tegevust hinnates. ÜENU Kasevälja noored oma eht saarepärase sitku-se ja visadusega peaksid julgustama paljuidki mandri noori, kes samuti oma tegevuses heit-levad raskuste ja takistustega. ÜENU Kase-välja noortele näivad mured ja raskused olevat ainult selleks, et harjutada nende võit-mist.

Eriti hindame selles osas prl. M. Kalju tööa, kes noorte suunamisel ja tegevusharude juhtimisel olnud eriti väsimatu, kirjutades muu tegevuse vahel isegi näidendeid ning kogu-des Hiiu kommete, rahvamängude ja viiside vaimset vanavara.

Keskjuhatus.

Tormast

ÜENU Torma osak. kodukultuurharu korraldusel peeti laupäeval, 19. märtsil s. a. Rääbisel „Kongi“ talu ruumes teeõhtu. Vaatamata sellele, et ilm oli väga pime ja porine, andis korraldus siiski rahuldava ülejäägi. Rahvas aitas ürituse hääks kordamine-kuks teeõhtust osavõtuga kaasa isegi 6—7 km. kauguselt, korraldusele suhtuti kõigiti hää-tahlikult. Harujuhina, kelle korraldusel ja juhtimisel suudeti uskumatult väikese kuluga valmistada nii palju hääd ja maitsevat, töö-tab nrsl. Salme Sirel, kes ühtlasi on rahva-tantsu juht.

Osak. teistest tähtsamatest üritustest lähe-mas tulevikus võiks märkida oma kodu mu-retsemise küsimust. Sobivaks majaks leiti end. „Kungla“ ühispiimatalituse ruumid, mis seisavad kasutamata Varvere piimaühingu omandusena. On lootusi, et nimet. ühing maja müügis noortele vastu tuleb võimaluse piires.

Õdv. Tooming

Külakultuur ja juhikriis

Meil on kujunenud külaühiskonnast sageli õige omapärane ja grotesknegi ettekujutus. Kirjutajate ja jutlustajate, kes enamuses on linnainimesed, peres vaadatakse maale kui Abessiiniale ja maainimesele kui päriselanikule selle sees. Lage ja pime on seal, kultuuritu ja harimatu. Maal valitseb, nagu kirjutab „Eesti Nooruses“ nr. 2 s. a. T. Varend „... kerge lõbukultuur, moetants ja jazzmuusika, kõva krae ja pika sabaga ballikleit — mitte mingi hingeharidus ega vaimuvalgus“. Seda kõike võib nimetada „üldiseks vaimsuse puudumiseks, kultuurituks rabelemiseks väärtsivilisatsiooni kammitsais“ (samast kirjutusest).

Ega need kõvad sõnad ei ole esimesed maaiühiskonna pihta. Siia on sadanud kangemaidki sõnu, hullemaidki iseloomustusi. Neid lugedes kujutame maainimest ette ikka kui monstrumi, kes käib peol lakk-kingades, kalifeedes, smokingulipsus, pehmes kraes jne. Tüdrukutel olevat puudrikord näol, et kui veidi tuule-

tõmbust saali pääseb, on õhk puudritolmust nii paks, et kärbsed jäävad õhku rippuma, ja seljas on neil ikka siidikleidid, millede sabad lohisevad põrandal. Riitumise küsimus on paljude aastate jooksul olnud hirmus linna väärtsivilisatsiooni tont, mis kisub maanoored oma kammitsasse ja ei lase neid enam oma küüntest valla, vaid viib nad tõsise kultuuri, vaimuvalguse juurest ära mingisse pseudokultuuri, linna tänavakultuuri, mis tähendavat suurimat hädaohtu päikese all kogu natsioonile ja maarahvale eriti. Noored rähklevad ja heitlevad, maa on õilsa vale kammitsas ja kultuurilise palge nivoo on allpool igasugust miinimumi, nagu oleme võinud viimaste nädalate jooksul lugeda meie ajakirjandusest. (Hugo Viirese artiklid „Päevalehes“).

Üks jutt räägib mehest, kes tuli maalt linna. Kaks päeva hiljem küsiti talt, kuidas kah meeldib?

„Suurepäraselt!“ vastas noormees. „Linnas

nii pagana tore, et... Vaesed maainimesed, kuidas nemad küll peavad elama! Önn, et mina kunagi nende hulka pole kuulunud...“

Temal oli häbi tunnistada end maaühiskonda, millest ta äkki hirmus vähe lugu pidas. Kuidas juhtub öieti, et maaühiskonda kukuvad maha materdamal paljud need, kes seal on teinud oma esimesed sammud, kes on imenud endasse elujõudu ja tahtekindlust maaühist? Sedasama rünnakumeelt ja tugevat kaelakonti, mida ta hiljem tarvitab — maa kultuurilise pale mahategemiseks. Niikaua kiidetakse leiba, kui saia ei jaksata osta, kui aga juba sai laual, näidatakse leivale näpuga. Niikaua kui sidrunist on veel midagi pigistada, hoitakse vili alles. on aga juba isu täis imetud, visatakse sidrun kraavi.

Kui maaühiskond on olnud suuteline kasvutama ja andma meie riigile nii palju suuri ja tugevaid kunstnikke, poliitikuid, teadlasi, kirjanikke ja kas või tublisid halvustavate artiklite kirjutajaid, kuidas siis võib ta olla nii „vaimuvalguse, kultuuritu, hall ja tume?“ Kas ei valitse maal siiski terve ja tugev vaim, mis on jätnud oma seemne nende paljude avaliku elu tegelaste hinge ja alateadvusse, kes on meie riiki ja kultuuri viinud nii määratu pikkade sammudega edasi? Võime ju alles viimasest „Eesti Kirjanduse“ numbrist lugeda statistilisi arve ja andmeid meie avaliku elu tuntumate tegelaste päritolude kohta, mis näitavad, et nende suur enamus on põlvnenud maalt. Kui siin valitseks aina moekleitide tagaajamine ja foksituuride õppimine nagu arvavad Viire, Varend ja teised lugupeetud artiklitekirjutajad, kuidas saaks siin üldse signineda ja kasvada vaimu, mõistust ja tõsist kultuuri viljelevaid ja sellesist kultuurist üldse huvituvaid kodanikke?

Siin võib olla mõni väidab, et need maanoored alles linna kooli sattudes omandasid tõsise meele ja tugeva tahte vaimuvalguse järele. Ent samal ajal materdatakse ka linnakultuuri, mis koosnevast kinost, kõrtsidest, kohvikutest, kollasest lugemislektüürist ja konjakivudelitest, millede mõju on nii tugev, et haaravad oma kütüsi ka maaühiskonna ja ei saa ometi uskuda, et pidalitõbine, kes nakanatund terve inimese, oma puudutamistega parandaks tolle vaese nakanatund olevuse.

Huupi ropsimisega valatakse lõpuks omale lagipähe, nagu sageli taob oma saapanina lossi laadapalaganil mees, kes kinniseotud silmadega peab malakaga tabama vana ämbrit.

Lõpuks muidugi tullakse väitega, et maaühiskonna vaimne pale on tuhmunud viimasel ajal, kui on eriti tugevasti hakanud vilkuma petlikud linnatuled. Et ennevanasti, siis olnud hoopis teised ajad, hoopis teine õhkkond, hoopis paremad ja tervemad huvid ja siis olnud ka võimalik, et maal sündisid meie suured riigijuhid ja kultuurikandjad.

Iga maaolude tundja teab, et viimaste aastakümnete jooksul on maa majanduslik olukord suuresti paranenud. Juurde on tulnud hulk pärisperemehi, tööolud on lähedamad, üksikute suurmajapidamiste ekspluatatsioon on kadunud. Majandusliku tõusuga on alati käinud kaasa ka kultuuriline progressioon, seda jutustab meile ajalugu peagu igalt leheküljelt. Mida väiksem rahva majanduslik

baas, seda madalam kultuur ja ümberpöör-dult.

Maa majanduslik edenemine on silmapais-tev. Kuid ka haridusliku taseme tõusmine peaks ilma vastavaid arve ette toomata ole-ma üldiselt teada. Kirjaoskajate arv on tõus-nud, avalikke raamatukogusid tarvitatakse mitu ja mitu korda enam kui vanasti, kui sellised asutused puudusid peaaegu täiesti, teater on võitnud üldise tunnustuse jne. jne. Mingu need noored mehed, kes kipuvad ide-aliseerima minevikku, vanade ättide juurde ja kuulaku, mida räägivad nemad neist lõ-bustustest, mida harrastati nende ajal. Laske neil pajatada nende aja kultuurist ja vaimu-muvalgusest ja teie taipate, kui suur vahe on mineviku ja oleviku vahel. Alles siis, kui tunneme seda vahet, kui näeme, milliseid edusamme on tehtud maal ja loomulikult ka linnas, oskame hinnata praegust olukorda, praegust maa nii kultuurilist kui majandus-likku taset.

Maainimestes, eriti maanoortes on tänapäe-val küllalt igatsust vaimuvalguse ja kultuuri järele, osatagu neid ainult pakkuda, antagu nende levitamiseks laiemaid võimalusi. Kui hr. Varendi mitmel kõnekoosolekul saal on olnud rahvast tühi, siis tuleb siin küll põh-justi otsida mujalt, mitte aga rahva mada-last haridustasemest või vähesest huvist tea-duse ja tarkuse järele. Üks põhjusi on: maa-rahvas, ja üldse kogu kodanikkond, on osa-tud kõnedega välja vihastada, ära tüüdata. Ega kultuuri levitamine ei toimu ainult kõ-nede kaudu, eriti kui need kestavad sageli kaks tundi ja nii igavalt, et kõnelejal en-dalgi tuleb uni peale. Ma ei taha öelda, et Varend kuuluks nende kõnelejate liiki, vaid tahan märkida, et selliste kõnedega on teki-tatud inimestes antipaatiat kõnede vastu üldse, eriti kui õhtu või aktuse kavas on üks või ka mitu kõnet üksinda, ilma vahepaladeta. Et rahvas sellistest igavusekoosolekutelt ära jääb, näitab vaid omakorda inimeste arengu-taset, näitab, et osatakse kõlkaid teradest eraldada .

Olen näinud ja ka kaasa teinud õpiringide tööd, kust võetakse väga suure huvi ja innuga osa. Olen kuulnud sageli maal Draamateatri etendustel ja olen huvi pärast kogunud nende kohta andmeid ja igalpool kipuvad ruumid kitsaks jääma. (Et Draamateater tõmbab kokku oma „palaganikuulsusega“, sellele väi-tele ei võta ma vaevaks üldse mitte vastata, sest selle teatri saavutused näitekunsti alal peaks olema igale selged). Tunnen rohkesti maainimesi, kes käivad kaheteistküme kilo-meetri kauguselt järjekindlalt neil etendusil. Ja need on lihtsad maanoored, kes on käinud ainult külakoolis ja astuvad nüüd päevast päeva adra taga või tallitavad karjatallides loomi.

Ega ei taheta ometi maainimestelt, et nad käiksid ühtepuhku mööda koosolekuid, kõ-neleksid, kirjutaksid, vaidleksid, teeksid teatrit ja laulaksid laulukoorides? Kas ai-nult neis nähakse kultuuri ja vaimuvalgust? Aga sisemine kultuur? Kas tubli, töökas, aus, usin, oma tööd, oma maad ja rahvast armas-tav inimene ei kaalu enam midagi? Ei jatku kõigil aega kultuuri tegemiseks. Kuid kui

kõrvutada selline vaikne tubli inimene ja suurte sõnadega kultuuri tegija, ei tea, kumb omab veel suurema erikaalu meie riigi- ja ühiskonnatervikus.

Selle asemel, et tulla maaühiskonda nime- tama vaimuvaeseks ja kultuurilagedaks võiks otsida teid, kuidas olemasolevat maakultuuri tõsta ja veelgi kõrgemale järjele arendada. Ükski inimene pole täiuslik, isegi kalliskivide juures võetakse sageli uusi lihvimisi ette ning ei meie linna- ega maakultuur ei ole nii kõrgel astmel, et võikime käed rüppe panna ja rahulikult uinakut tegema hakata. Olles annud omale enamvähemgi õige üle- vaate ja selge pildi tegelikust olukorrast maal tuleb hakata otsima teid edasiviimiseks ja järgmisteks sammudeks. Kui seame a priori üles teesi, et maa on kultuurilase ja ihkab ainult jazzit ja foksi, siis ei suuda me kultuuri edasiviimiseks midagi teha, sest hakkame pakkuma kindlasti seda, mis inimestel juba ammu olemas. Peame siiski vastu hr. Varendi veenet tulema „seesugusele fan- tastilistele mõtetele,“ et maa januneb kultuuri ja vaimuvalgust, aga ei ole võimalusi selle janu rahuldamiseks. Sest maa kultuurorga- nisatsioonidel puudub majanduslik alus mur- retsemiseks kalleid dekoratsioone, toredaid kostüüme, mis vajatakse korralikuks teatri- etenduseks; puudub raha väärtuslike raam- tatute ostmiseks jne. Eelmises kirjutuses vii- tasin võimalusele koondada kultuurorganisa- sioonid majanduslikele ühingute juurde, kuid sellele vaidleb Varend kindlasti vastu. Võib- olla on see tegelikult tõepoolest rakendamatu, kuigi Virumaal kümme- konda majanduslikku

ühingut on oma juurde juba asutanud kul- tuurilisi seltse ja koondusi, kuid siis peame just end pingutama teiste abinõude ja teede leidmiseks.

Niikaua, kui kultuurilised seltsid siple- vad ainelistes raskustes, kui peab vorpima peo peo otsa, et saaks mõned sendid kas- sasse, ei suudeta tõmmata seltside juurde kaasa ärksamaid ja kõrgema kultuurilise ta- semega maanori ega täiskasvanuid. Nemad ei saa antud oludes rakendada end vastavalt oma võimetele, nad ei leia tegevusest rahul- dust ja eemalduvad. Mitte uhkusest ega üle- olekutundest, vaid pettumusest. Kuigi sel- line jutt, et „kultuurijanus ja tugevas vaim- sete huvidega ühiskonnas ümbruses ei leidu võimalist organisatsioonide juhti“ on hr. Va- rendile „hoopiski mõistetamatu“, on see tegelikus elus siiski nii. Vaja ainult silmad lahti hoida ja tegelikust seltsitööst kõrvale- tõmbunud maanoortega kontakti astuda.

Tubli juhita on aga ka kõige tugevam ja suuremgi selts asetatud puujalgadele. Nii on kaks suurt probleemi, mida peame lahendama: seltsidele tulevad luua tugevad majanduslikud baasid ja tuleb leida organisatsioonidele tub- lisid ja agaraid juhte. Kuna esimene pooleldi ja vähemalt osadeski keskustes aitab kõr- valdada teist puudust, siis peaksime maa- seltside ainelise kitsikuse kõrvaldamiseks leidma kõigepealt teid.

Maad kultuurivaeseks ja linna halvaks epi- gooniks sõimates ja tühjade koosolekutesaa- lide pärast kibedust tundes ei paranda meie tekinud seisakut maa organisatsioonides küü- nevõrdki.

Hagudi osakond teeb edusamme

Aastat kolm tagasi astusid mõned Hagudi noored kokku, et asutada mingisugust noorsoo org'i. „Kuid milleks seda asutada,“ ütlesin mina, sest meil juba varem ÜENÜ Hagudi osak. asutatud on, kellele alles nelja aasta eest alus pandi, aga kes praegu talveunes on. Määrasin ühe pühapäeva hommiku s. o. 2. VI 35. a., et läheme siis sinna, kus asub osak. endine kas- sapidaja ja võtame end kõik liikmeteks, kut- sume siis peakoosoleku kokku ja valime en- dile teguvõimsa juhatuse ja rakendame end tööle. Oeldud, tehtud! Ajasin seks päevaks kõik asjast huvitatud ümbruskonna noored kokku, võtsime end liikmeteks ja panime pea- koosoleku toime. Endisi liikmeid sääl üldse ei olnud juba kahel aastal, ainult kogu varandus oli jäänud viimase kassapidaja hoolde. Liik- meid saime peakoosolekul 12. Valisime juha- tuse, võtsime kogu varanduse üle ja asusime tööle. Juhatusel liikmeiks osutusid nrsl. nrsl. esimees — Elm. Riismaa, abiks — Arn. Niid- ler, sekretär — Viljam Peters, abiks — Aug. Altsepp ja laekuriks — Joh. Illupmägi.

Olin seltsi tegevuse ja tööga kursis, sest olin varem juba seltsi juhatustes töötanud, kuna teistele oli see täiesti teadmata. Ülevõt- misel oli raha kassas üle 26 krooni, seega sai siis tegevust alata. Esimeseks korraldasime

koos teiste kohalike org'idega võidupühaks 23. VI 35. a. aktus-peo, missugune hästi õn- nestus jättes meile hää meele. See andis kõikidele liikmetele hoogu edaspidiseks tege- vuseks. Osakond korraldas veel samal aastal 6 seegaeeskava pidu, missugused meile ilusa sissetuleku tõid. Sügisel pühitsesime osak. 4. aastapäeva ühises teelauas, tuletades meelde, milliste raskustega sai võideldud kogu suve, et oma olemasolu maksta panna, sest teised org'id ei tahtnud üldse kuulda meie olemas- olust. Aasta lõpul oli meil juba 26 liiget.

Järgmisel, s. o. 1936. a. tegutses osak. veelgi edukamalt, tõmmates kaasa uusi liik- meid. Ühtlasi kutsuti ellu spordiharu, näite- haru ja foting. Võeti osa noorsoopäevast ja ringkonnavõistlustest.

31. mail korraldas osak. esimesed kerge- jõustiku võistlused, kus ilmnas, et osak. häid sportlasi leidub. Aasta lõpul tõusis tegevliik- mete arv juba 34-le. Pühitseti osak. 5. aasta- päeva.

Aasta 1937 läks meil vähe tagasihoidliku- malt, korraldati kahed kergejõustiku võistlu- sed, mõned peod, võeti osa Harjumaa Noorte- päevast Kehras ja Lõuna-Harju noorsoopäe- vast ja ringkonnavõistlustest Härglas.

Tegevus oli piiratud selle tõttu, et puudusid ruumid igasugusteks ettekanneteks. Seni olid end. Hagudi mõisa ruumid kasutada. Et omanik aga liig kõrget üüri võttis, tuli nende kasutamisest loobuda. Spordivälja kasutamiseks tuli igakordne luba hankida K. L. Rapla komp. päälikut, ning maksta tuli kasutamise eest.

1. jaanuaril s. a. toimus osak. järjekorraline peakoosolek, kus võeti vastu Hagudi Hariduse Seltsi Likvideerivalt komisjonilt kogu H.H.S. varandus, mis koosnes peaasjalikult raamatukogust (üle 200 köite) ühes raamatuk. kapiga. Uude juhatusse valiti: Esimees — Elm. Riismaa, abiks — Alf. Rajasalu, sekretäriks — Heino Voigt ja laekuriks — Karl Soomets. Rev.-komisjoni: Aug. Rohtla, Ants Rannamägi ja Lydia Kaldmaa.

Hagudi Hariduse Seltsi likvideerides tuli osak. liikmeks H.H.S.-is 10 aastat olnud kassapidaja ja auliige Karl Soomets. Soometsa teenete tõttu seltskondliku tegevuse arendamisel valis peakoosolek nrsl. Karl Soometsa osakonna auliikmeks.

Seni unistuseks olnud ilusad ja avarad ruumid on nüüd teostunud, sest valminud on Seli-Hagudi uus algkooli hoone, kus leidub küllalt avarust, valgust ja mugavust. Seda hoonet on nüüd meil lubatud kasutada igasugusteks koosolekuteks ja ettekanneteks, mille eest võlgneme tänu Rapla vallavalitsusele ja koolijuhatajale prl. Kipper'ile. Osakonna korraldusel toimus esimene pidu uutest ruumides pühap. 6. veebr. s. a., kus osak. näiteharu kandis ette E. Ellori 3-vaat. komöödia: „Pärl poris“. Rahvast oli uue hoone tulvil. Ruumide avarusest hoolimata tuli näidendi ajal osal rahvast kõrvalruumega leppida.

Uues hoones leiavad Hagudi üenülased endale armsa kodu ja töötavad sääil energiliselt ja tulutoovamalt kui varem.

Loodan, et Hagudi üenülaste sõbralik koostöö jääb valitsema ka tulevikus.

E. Riismaa.

Voldist

Voldi noored tõhusal tööil.

ÜENÜ Voldi osakond asutati 1927. a. Osakonna asutajad ja esimesed juhid olid: O. Vestel, V. Kurs, L. Pihlak ja E. Martinson. Vahelduva õnnega töös ja töötulemustes on möödunud aastad. Praegu on osakonnal liikmeid 65. Eluaegseteks liikmeteks on: hrad kol. K. Parts ja V. Kurs.

Osakond töötab 4 tegevusharuga ja 1 õppe-ringiga. Tegevusharud: 1. Võimlemise- ja rahvatantsu. 2. Maatulunduse. 3. Näite- ja 4. enesekasvatuse. Õppering on üldkõuimusiik ja pearõhk pannakse kõneoskuse arendamisele. Õpperingi tööd korraldab V. Kurs.

Võimlemise juhiks on O. Kallas ja rahvatantse õpetab prl. A. Aru.

Praegune juhatus koosneb: esimees — V. Aru, kirjatöim. — O. Kallas, kassapid. — P. Helistvee. Abideks on: A. Karik, M. Kallas ja V. Otter.

Osakond korraldas 20. märtsil külaskäigu peo Jõgevale. Ettekanded olid laituseta ja pidu möödus muljeterikkalt. 26. märtsil korraldati Voldi oraakultuuri päev, kus kõnega esines hra kol. K. Parts, ja mitmesuguseid ettekandeid kohalikkudelt tegelastelt. On kavas 19. aprillil ära pidada Voldis huviõhtu, milleks eeltööd on käimas. Samuti organiseeritakse oma muusikakoori ja kevade saabudes läheb välismängudeks ja kergetõustuks lahti.

Ainukese aatelse noorteorganisatsioonina Voldis väärub osakond täit hinnangut, kuna tegevus on huvitav ja tulemusrikas.

P. Helistvee.

Palukülast

12. märtsil külastas Paluküla osakond Inglise osakonda, kus Paluküla näitetrupp õhtusel peol esitas A. Antsoni näidendi: „Muretute ülemlaul“. Meeleolurikkal ja tujuküllasel õhtul tutvuti vastastikkülastuste tegevuse ja tegevusega. ÜENÜ Inglise osakond vastab samasuguse külaskäiguga meile mai lõpul.

Samuti külastas meie osak. ÜENÜ Kaiu osakonda 19. märtsil s. a., kandes ette sama näidendi. Mainitud külaskäiku Paluküla noored mäletavad kaua, kui üht raskemat ja pingutust nõudvat, sest viimaseil nädalail olid teoolud muutunud äärmiselt raskeiks. Kuid kord juba Kaius olles, kostitatuna teelauas ja ühes Kaiu noortega veetnud lõbusa õhtu tasuse nähtud vaeva. Loodame, et alustatud koostöö mõlema naaberosakonnaga ei vaibu, vaid kasvab ja süveneb.

Lähemas tulevikus tuleb uuesti elustamisele osak. maatulundusharu, et rakendada tegevusse laiemaid noortehulki ka praktilistele töödele. Osakonna algaastail (1933 ja 34. a.) oli mainitud tegevusharu osakonnas töökamaid ja laiaulatuslikumaid. Juhtide lahkumiseiga vaibus asi hoopis.

TEGEVTOIMETAJA H. TARAND. VASTUTAV TOIMETAJA A. MEIKOP

Toimetuse: V. Vent, E. Viirsalu, A. Moor, H. Lepik, H. Viires, E. Hõbe.

Väljaandja: ÜENÜ Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Lembitu 20, Tallinn.

TELLIMISE HIND: Aastas Kr. 2.50, poolaastas Kr. 1.50, 3 kuud Kr. —, 75

Välismaale (v. a. Läti ja Leedu) aastas Kr. 4.—, poolaastas Kr. 2.—.

Trükikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8. 1938.

Ü. K.

Eesti Rahvapank

Tallinn, Suur Karja 19

Telefon 425-55

Toimetab kõiki pangaoperatsioone nii liikmetega kui ka võõrastega. Ostab ja müüb välisraha ja igasuguseid kindlaprotsendilisi väärtabereid.

**TRÜKIKODA
ESTOTRÜKK**

Igasugu trükitööd

MÕÕDUKAD HINNAD

TALLINN, SUUR KARJA 8

TELEFON 445-25

A. —
Hind 30 senti

Tarvitage

TARTU EKSPORTTAPAMAJA

kvaliteetsaadusi :

sinke,

vorste,

rulaade,

pirukaid ja

kotlette

Ühing

„Eesti Lihaeksport“

TARTU EKSPORTTAPAMAJA

Telefonid 11-24, 11-28 ja 16-55